

TRIBUNE

Nieuwsblad van de SP • jaargang 54 • nr. 10 • november 2018 • € 1,75 • www.sp.nl

ALS ONZE ZIEKENHUIZEN DICTGAAN **ZORGSTELSEL DEFINITIEF FAILLIET**

PENSIOENEN: DE STRIJD OM IEDERS TOEKOMST

KLIMAATBELEID: WAAROM HET ZONDER RECHTVAARDIGHEID NIET LUKT

DEMONSTREER MEE TEGEN HET SCHULDENSTELSEL OP 24 NOVEMBER

Ons onderwijs staat onder druk, door decennia van bezuinigingen. Jongeren moeten zichzelf door het schuldenstelsel diep in de schulden steken om een opleiding te kunnen volgen. Een torenhoge studieschuld, onbetaalbare woningen en onzekere flexcontracten: dat is waar jongeren hun toekomst op moeten bouwen. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog heeft de generatie dertigers het slechter dan hun ouders. De maat is vol. Wij pikken dit niet langer en eisen onze toekomst op! Op 24 november 2018 organiseert ROOD een breed protest tegen het schuldenstelsel en voor een toekomst voor de jongeren van nu.

BEN JIJ EEN JONGE SP'ER, MAAR GEEN ROOD-LID? SLUIT JE NU GRATIS AAN EN STEUN DE MEEST ACTIEVE POLITIEKE JONGERENORGANISATIE VAN NEDERLAND!

★ ROOD
jong in de SP

De demonstratie vindt plaats op Lange Voorhout in Den Haag, en start om 13:00 uur.

Arend van Dam

DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID, GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT

TRIBUNE IS EEN UITGAVE VAN DE SOCIALISTISCHE PARTIJ (SP) EN VERSCHIJNT 11 MAAL PER JAAR

Redactie
Diederik Olders (h), Lesley Arp, Rob Janssen, Daniël de Jongh

Vormgeving
Maurits Gemmink, Robert de Klerk, Nenad Mečava, Gonnie Sluijs

Aan dit nummer werkten mee
Robin Bruinsma, Anjo de Haan, Karen Veldkamp

Foto cover
Wiebe Kiestra

Incasso contributie

Veel leden van de SP betalen hun contributie via een incassomachtiging. Sinds 1 oktober 2013 incasseert de SP het bedrag van de contributie in de eerste week van elk kwartaal. Daarbij vermelden we, conform wettelijke regels het betreffende lidnummer en het zogeheten incassanten-ID van de SP, te weten **NL86ZZZ403462460000**. Bij vragen over contributie-inning, kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van de SP, via (088) 243 55 40 of administratie@sp.nl

Illustraties
Arend van Dam, Nenad Mečava, Wim Stevenhagen

De Tribune op Internet
www.sp.nl/nieuws/tribune

Abonnement
€ 5,00 per kwartaal (machtiging) of € 24,00 per jaar (acceptgiro). Losse nummers € 1,75. SP-leden ontvangen de Tribune gratis.

SP algemeen
T (088) 243 55 55
F (033) 462 55 12
sp@sp.nl
www.sp.nl

Abonnementen- en ledenadministratie
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 40
E administratie@sp.nl

Redactie Tribune
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 42
F (033) 462 55 12
E tribune@sp.nl

De Tribune in gesproken vorm
Belangstellenden voor de Tribune op cd kunnen contact opnemen met de SP-administratie.

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-GeenAfgelideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

IN DIT NUMMER

Actueel

Dieptepunt:
Als ziekenhuizen sluiten

4

Klimaatrechtvaardigheid

'Maak de groene revolutie ook
een sociale revolutie'

6

Wonen

Huisje-boompje-feestje
voor beleggers

10

Pensioenen

De fundamentele strijd
om onze toekomst

18

Rutte III

Kaalslag en cadeaubonnen

22

12 Verkiezingen: Grip op Groningen

24 Migratie: De strijd tegen ongelijkheid, oorlog en armoede staat bij ons centraal

26 SP Limburg uit de coalitie, maar met de mensen

28 LinksVoor: Bart Hartog houdt van analoge muziekstudio's

9, 16, 17, 29 Nieuws **30** Prikbord **31**
Puzzel **32** Theo de buurtconciërge

COLUMN

Zorgbuurthuizen

Toen ik klein was, bracht ik veel tijd door bij mijn oma. Mijn vader was vaak de wereld aan het verbeteren in Den Haag. Mijn moeder was met hetzelfde doel vaak op pad in Oss. Ik was daarom regelmatig bij mijn oma, die bij ons om de hoek woonde.

Mijn oma was een van de liefste vrouwen die ik ooit heb gekend. Ze stond altijd voor iedereen klaar. Toen ik ouder werd, ging het slechter met oma. Ze kon niet meer thuis blijven wonen en verhuisde naar een verzorgings- en later naar een verpleeghuis.

Ik ging vaak bij haar op bezoek. Ik herinner me nog dat ik er 's avonds weer was en dat haar heup uit de kom schoot. Ze schreeuwde het uit van de pijn. Ik rende de gang op om hulp te halen. Ik kon niemand vinden. Voor mijn oma was geen hulp. Veel te lang lag mijn oma met vreselijke pijn in haar bed. Ik herinner me nog als de dag van gisteren hoe machteloos ik me toen voelde. Mijn oma, die altijd voor iedereen klaar had gestaan, kreeg nu niet de hulp die ze zelf nodig had.

Dit is twintig jaar geleden. Helaas is het voor veel opa's en oma's nog steeds niet beter geregeld. Sterker nog: het vorige kabinet besloot alle verzorgingshuizen te sluiten en bijna 80.000 zorgverleners te ontslaan. De zorg thuis was niet op orde, maar mensen moesten wel langer thuis blijven wonen.

Het sluiten van de verzorgingshuizen was een grote fout. Dus nam ik vorig jaar het initiatief om tot zorgbuurthuizen te komen. Niet terug naar de oude, lange gangen van een verzorgingshuis, maar een fijne plek waar mensen in kleinschalige huizen in hun eigen buurt oud kunnen worden. Met vaste medewerkers, goede zorg en aandacht voor elkaar.

Onze ouderen verdienen een fatsoenlijke oude dag met liefdevolle zorg. Inmiddels steunt een meerderheid in de Tweede Kamer ons idee voor het zorgbuurthuis. Na jarenlange achteruitgang is dit hopelijk een eerste stap op weg naar vooruitgang voor onze opa's en oma's.

Lilian Marijnissen
fractievoorzitter SP

FAILLIET

Chaos: in één dag gingen meerdere ziekenhuizen failliet. Verplegenden, specialisten en patiënten stonden met lege handen. De zorgverzekeraars en de regering lieten het gebeuren. SP-Kamerlid Henk van Gerven: 'Nu zijn er ziekenhuizen failliet, maar het is het zorgstelsel dat failliet is.'

OMDAT DE ZORGVERZEKERAAAR de stekker er uittrok en de minister niks wilde doen, sloten in één dag de IJsselmeerziekenhuizen in Lelystad, Emmeloord en Dronten en het Slotervaartziekenhuis in Amsterdam. De chaos was enorm. Belangrijke operaties konden ineens niet doorgaan. Afspraken vervielen. Artsen spraken van levensgevaarlijke situaties bij de gedwongen acute verplaatsing van opgenomen patiënten. Verplegend personeel stond van de ene dag op de andere op straat. In een paar dagen tijd werden meer dan dertigduizend handtekeningen gezet onder petitie voor behoud van de ziekenhuizen; mensen zagen hun ziekenhuis in de buurt verdwijnen, net als de arts waarmee ze soms een jarenlange patiënt-relatie hadden.

'Commerciële cowboys'

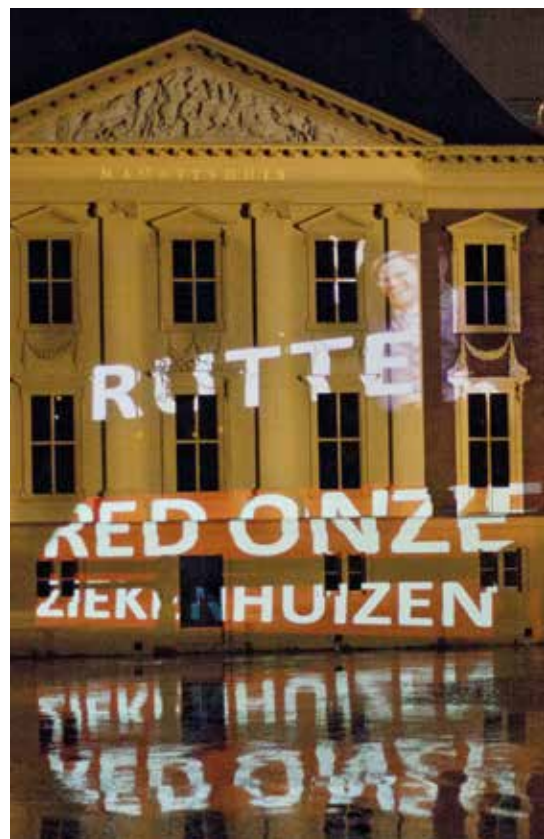
SP-Tweede Kamerlid Henk van Gerven ging er direct op af om met betrokkenen te praten. Nog geen twee maanden eerder schreef hij een rapport, waarin goed onderbouwd en met overzichtelijke cijfers duidelijk wordt dat de sluiting van ziekenhuizen en belangrijke afdelingen in heel Nederland moet en kan stoppen. Van Gerven: 'Er is al jarenlang een blind geloof in de marktwerking. In het idee dat de markt de zorg beter, goedkoper en toegankelijker maakt. Ziekenhuizen moeten concurreren; zorgverzekeraars spelen ze tegen elkaar uit om de prijs te drukken. Er worden ziekenhuizen geleid door commerciële cowboys – die willen er geld aan verdienen. De directeur laat zich op twee ziekenhuizen voor 0,75 fte betalen en pakt zo in totaal anderhalf directeurssalaris. Eigenaars laten zich via goedbetaalde leningen aan het ziekenhuis winst uitkeren – al heet dat niet zo, want het is rente op een lening.'

De voorstellen van Van Gerven kunnen veel problemen voorkomen: 'Allereerst moeten we stoppen met de moordende concurrentie, goede zorg is gebaseerd op samenwerking. Ten tweede moet iedereen in Nederland binnen vijftien minuten bij de belangrijkste ziekenhuisvoorzieningen kunnen zijn – denk aan eerste hulp en verloskunde. Sluiting van afdelingen en ziekenhuizen waardoor dit niet gehaald wordt mag dan niet meer. Het derde punt is dat er democratische controle over moet zijn. Nu bepalen commerciële belangen en de willekeur van de zorgverzekeraars en investeerders wat er gebeurt. Terwijl de enige afweging moet zijn: het algemeen belang.'

'Ideologische waan'

Ook het debat eind oktober in de Tweede Kamer toont volgens Van Gerven het democratisch tekort aan: 'Het was ontluisterend. De minister heeft het op zijn beloop gelaten. Hij vindt dat faillissementen gewoon bij de markt horen. Maar ziekenhuiszorg hoort niet in de markt. De markt sloopt de zorg. Dat is niet in het belang van de mensen. Daarom zijn die mensen ook in opstand gekomen. Met verplegend personeel, patiënten, specialisten, mensen van het Nationaal ZorgFonds en SP'ers trokken we naar het hoofdkantoor van Achmea in Leiden. Om hen op te roepen deze belangrijke ziekenhuizen niet failliet te laten gaan.' In de Tweede Kamer bleek er steun te zijn om

Henk van Gerven en de SP samen met verpleegkundigen, artsen en patiënten in het hoofdkantoor van Zilveren Kruis Achmea.

de minister op te dragen om de IJsselmeerziekenhuizen te behouden, maar niet voor behoud van het Slotervaart. Ook moet de minister onderzoeken wat er fout is gegaan. Van Gerven: 'Uiteindelijk moeten we af van de ideologische waan dat zorg een markt is. Nu zijn er ziekenhuizen failliet, maar het is het zorgstelsel dat failliet is.'

Het Tweede Kamerdebat ging er stevig aan toe. SP-fractievoorzitter Lilian Marijnissen

foto Maurits Gemmink

De SP projecteerde een boodschap op het Mauritshuis in Den Haag, pal naast het torentje van de premier: 'Rutte, red onze ziekenhuizen'.

tijdens dat debat: 'Wat heeft de minister gedaan? Helemaal niks, daar lijkt het op. Het enige wat hij heeft gedaan is de handleiding sturen: hoe om te gaan met het faillissement. De minister is als een dokter die de patiënt niet beter maakt, maar als de patiënt is overleden wel een handleiding geeft voor de uitvaart.' Een stevige vergelijking, maar het gaat ook om een ernstige zaak. Zo stelt Slotervaart-arts Hans-Martin Otten dat een van zijn patiënten die bezig is met een chemokuur in levensgevaar is geweest nadat het ziekenhuis failliet werd verklaard. De patiënt werd na het chaotische faillissement naar het verkeerde ziekenhuis gebracht, waardoor er levensgevaar ontstond. Door oplettende artsen liep het goed af.

De zorg is geen speeltje van winstbeluste ondernemers en calculerende verzekeraars. Het gaat om mensen, en soms om leven en dood. Marijnissen: 'De zorg is geen markt. Het is tijd om te kiezen voor ons algemeen belang. Red onze ziekenhuizen!' ●

tekst Diederik Olders

 [rapport van Henk van Gerven over ziekenhuizen is hier te vinden: sp.nl/Zii](https://sp.nl/Zii)

MAIL VAN RON

SP-voorzitter Ron Meyer mailt een open brief aan FNV-jong-voorzitter Bastiaan Meijer

Onze tanden laten zien

Dag Bastiaan,

Onderzoeksjournalisten onthulden recent dat grote bedrijven de samenleving voor 55 miljard gedupeerd hebben door het zogeheten dividendstrippen: dubbel aftrekken van miljarden aan belastingvoordelen.

VIJF-en-VIJFTIG MILJARD?! Het is geen incident. Het is ideologie. Terwijl de hogepriesters van het neoliberalisme zeggen dat we in onszelf moeten investeren, krijgen hun superrijke vrienden miljardencadeaus. Vestigingsklimaat! Shell kreeg voor 9 miljard aan geheime belastingdeals, in dezelfde tijd dat 80.000 zorgverleners werden wegbezuinigd. Unilever-manager Polman vindt met 1 sms'je meer luisiterend oor bij Rutte voor nóg lagere winstbelasting dan 70.000 leraren voor beter onderwijs. Is het gek dat er woede en cynisme bestaat?

Ik moet al enige tijd aan 2004 denken. Ik weet wat je denkt ('ouwe l.'), maar serieus, er bestond toen ook woede. En de vakbeweging besloot samen te werken in een grote sociale coalitie. Het Museumplein stroomde vol.

Is het niet de hoogste tijd om de krachten opnieuw te bundelen en onze tanden te laten zien? Schud jij de top van de vakbeweging wakker? Dan informeer ik alvast alle SP'ers: het is tijd voor rechtvaardigheid. Het is tijd om samen op te staan. Waar wachten we nog op?

Met optimistische groet,

Ron Meyer

Re: Onze tanden...

Hoi Ron,

In 2004 liet de vakbond zijn echte kracht zien. Honderdduizenden mensen stonden dankzij de door jouw genoemde samenwerking op om verandering af te dwingen. Sommige mensen denken dat we zulke aantallen nooit meer op de been zullen krijgen, maar ik weet zeker van wel. Steeds meer mensen komen in verzet tegen de beslissingen van het kabinet.

Laten we er samen voor zorgen dat we opnieuw honderdduizenden op de been kunnen brengen tegen de asociale beslissingen van Rutte en zijn neoliberale vrienden. De politieke keuzes van dit kabinet kunnen veranderd worden door een massale beweging. Als we de handen ineenslaan en een vuist maken kunnen we deze beweging opbouwen zodat we in 2019 massaal de straat op gaan. Zal ik alvast een datum prikken?

Met strijdbare groet,

Bastiaan

VAN GROENE NAAR SOCIALE

Met het klimaatakkoord in de maak dreigt ons land verdeeld te raken in een 'groene' en een 'grijze' klasse. Hoe kunnen we die klimaatkloof dichten? Op 6 oktober staken onderzoekers, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, SP-leden en belangstellenden in Haarlem de koppen bijeen.

DUURZAAMHEID, WIE IS DAAR eigenlijk op tegen? **Shivant Jhagroe**, onderzoeker en pleitbezorger van een inclusieve klimaatpolitiek, trapt de conferentie over klimaatrechtvaardigheid af met een vraag. Slechts één hand in de Haarlemse Lichtfabriek gaat de lucht in. Jhagroe onderzocht de machtsrelaties die gepaard gaan met duurzame initiatieven in Rotterdam en Den Haag, en concludeerde dat armere mensen hier minder vaak aan meedoen. Volgens de wetenschapper is duurzaamheid zo'n algemeen begrip, dat echte tegenstanders doorgaans ver te zoeken zijn. Maar zonder de ongelijkheid aan te pakken dreigt duurzaamheid vooral een *lifestyle* voor een kleine groep uitverkorenen te worden, waarschuwt hij. Waarbij de armen niet de vruchten plukken, en soms ook zelf worden geplukt. 'Neem bijvoorbeeld elektrische auto's. De accu's daarvan worden gemaakt met conflictmineralen uit Afrika', vertelt Jhagroe.

Nog zo'n voorbeeld, maar dan dichter bij huis: de energiebelasting. Juist de grote verbruikers zijn hier relatief minder aan kwijt, concludeerde onderzoeker **Robert Vergeer**. Waar consumenten ongeveer 10 cent per kilowattuur (kWh) betalen, geldt voor energieslurpende bedrijven een tarief van 0,057 cent per kWh. 'Het leeuwendeel van de lasten van het huidige klimaatbeleid komt terecht bij het bedrijfsleven', aldus Vergeer. 'En de lasten komen vooral bij de huishoudens te liggen.' Het antwoord op de centrale vraag van het ochtendprogramma – 'Is ons huidige klimaatbeleid rechtvaardig?' – lijkt na de presentaties van Vergeer en Jhagroe zo klaar als een klontje.

Ook **Bart Wesselink**, onderzoeker bij Milieudefensie, onderkent de scheefheid in het huidige klimaatbeleid. 'De vervui-

lende industrie betaalt tussen de 50 en 150 miljoen aan klimaatbelasting, maar vraagt aan de andere kant wel 1000 miljoen aan klimaatsubsidie.' Waar de SP pleit voor klimaatrechtvaardigheid, hanteren Wesselink en **Kitty Jong** van de FNV met 'eerlijk omschakelen' een vergelijkbaar credo. Zo willen de organisaties een eerlijke verdeling van de lasten en lasten van het klimaatbeleid, ook op de arbeidsmarkt, en klimaatoplossingen die toegankelijk zijn voor iedereen.

Duurzaamheid: lokaal, of voor ons allemaal?

Klimaatrechtvaardigheid: SP-energiewoordvoerder **Sandra Beckerman** lanceerde het begrip in de Tweede Kamer, en zette de toon voor een kritische discussie over de lasten en lasten van ons klimaatbeleid.

Want hoe zorgen we dat kwetsbare groepen ook mee profiteren van duurzame maatregelen? Oftewel, hoe komen we tot een rechtvaardig klimaatbeleid? Volgens Jhagroe is het zaak dat we het klimaat zien als publieke zaak. Hij waarschuwt dan ook voor het gevaar dat schuilt in 'lokalisme', ofwel de opkomst van kleinschalige duurzame projecten. 'Het zijn vaak nobele initiatieven, maar zolang de grootschaligheid ontbreekt kunnen ze de angel uit de klimaatpolitiek halen', luidt de stelling van Jhagroe.

Een tekening van **Kees Willemen**, zie ook facebook.com/kees.willemen92

Politiek tekenaar **Kees Willemen** uit het Groningse Onderdendam, die vroeger geregeld de Tribune van een komisch-kritische noot voorzag, noemt zichzelf juist een trots vertegenwoordiger van dat lokalisme. De energiecoöperatie 'EnergieK Onderdendam' waar hij mede-initiatiefnemer en bestuurslid van is, is pas een jaar jong. Toch wisten de leden geheel op eigen kracht meer dan een ton bijeen te sparen voor zonnepanelen. Op 10 oktober werd het eerste zonnedak van de coöperatie, op een loods van een plaatselijk grondbedrijf, feestelijk geopend.

Lutje n Hoag, 'klein Den Haag', werd Onderdendam vroeger ook wel genoemd. Het huis van Willemen, een voormalig kantongerecht uit 1885, ademt de geschiedenis van het dorp als thuishaven voor bestuurders en rijken. Willemen kan zich nog goed heugen hoe zes jaar geleden 's nachts, als gevolg van de krachtigste aardbeving ooit in Groningen, 123 scheuren in zijn woning verschenen. Van de kelder, waar vroeger de cellen lagen waar dronken boerenjongens hun roes uitsliepen,

REVOLUTIE

De Haarlemse Lichtfabriek: een symbolische plek voor een energieke discussie over klimaatrechtvaardigheid.

Waar consumenten ongeveer 10 cent per kilowattuur betalen, geldt voor energieslurpende bedrijven een tarief van 0,057 cent per kWh

tot aan de zolder. 'Het voelde alsof de Zui-derzeelijn onder mijn huis werd aangelegd', herinnert Willemen zich. Bijna dagelijks zijn er nog bevingen in Onderdendam. Het gerepareerde huis van Willemen heeft inmiddels alweer nieuwe scheuren gekregen.

Groningers pakken de macht terug

Bij de oprichting van EnergieK Onderdendam moest Willemen het grotendeels zonder hulp van de lokale overheden stellen. Het zonnedak is dan ook feitelijk opgebracht door de bewoners zelf. Al participeerde de provincie wel indirect via een netwerk voor duurzame lokale energie-initiatieven, en kon de coöperatie later ook renteloos lenen uit een provinciefonds. Zo'n vijftig kilometer verderop werd twee jaar geleden, uitgerekend tijdens een 'burgertop' van de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum, het zaadje geplant voor een andere lokale energiecoöperatie. Zijn deelname aan een werkgroep over energie en duurzaamheid inspireerde 'Damster' **Klaas Ebels** om Eendracht op te richten, vernoemd naar de gesloten strokartonfabriek die ooit velen in de regio van werk voorzag en ook een coöperatie was. Thuisbasis van de coöperatie is de wijk

Opwierde-Zuid, een wijk met veel sociale woningbouw die net als Onderdendam pal in het bevingsgebied ligt. De buurt in Appingedam kwam dit jaar volop in het nieuws toen bleek dat honderden woningen niet versterkt, maar gesloopt en vervangen zullen worden.

Een plaatselijke grootgrutter gaf het initiatief van Ebels een vliegende start door een dak beschikbaar te stellen voor 520 zonnepanelen. Een boer had nog wel ruimte voor drie windmolens. Groningen Seaport, de beheerder van de Eemshaven, stelde dertig hectare grond beschikbaar voor een zonneweide, waarvan 25 procent ten goede komt aan lokale energie-initiatieven zoals Eendracht.

De opkomst van EnergieK Onderdendam en Eendracht laten zien dat de provincie Groningen, waar de urgentie om van het

gas af te gaan dieper gevoeld wordt dan waar dan ook in ons land, een vruchtbare voedingsbodemp is voor groene initiatieven van onderop. Niet alleen de schadelijke gasindustrie staat in schril contrast met de twee duurzame coöperaties. Ebels: 'Appingedam ligt onder de rook van de Eemshaven. Daar staan ook drie grote centrales. Twee daarvan zitten in de top tien meest vervuilende centrales van Nederland.'

Maar die energiecoöperaties, zijn dat niet speeltjes voor mensen die het toch al goed voor elkaar hebben? Volgens participatiedeskundige **Michiel Hulshof** is het niet zo zwart-wit. 'Energiecoöperaties komen vooral voor in gebieden waar mensen al goed georganiseerd zijn', aldus Hulshof. Onderdendam lijkt hier een goed voorbeeld van. 'Wij staan van oudsher bekend als het meest zelfredzame dorp. De plaatselijke jachthaven, maar ook het bos zijn ooit door

Sandra Beckerman: 'Met hun coöperaties doen Kees Willemen (links op de foto) en Klaas Ebels (rechts) een aanval op het systeem.'

de bewoners zelf aangelegd', vertelt Willemen. 'En juist op zo'n kleine schaal krijg je sneller een zwaan-keef-aanefect.'

Ebels en Willemen lijken in de afsluitende vragenronde dan ook weinig op te hebben met Jhagroes waarschuwing voor de gevaren van lokalisme. Want waarom zou je afhankelijk maken van grote en machtige energiebedrijven, vraagt Ebels. Willemen gaat een stap verder: 'Van bovenaf verandering teweegbrengen, dat is gedoemd te mislukken. Verandering moet je juist empathisch opbouwen: huis voor huis, keukentafel voor keukentafel.' Jhagroe komt de Groningers tegemoet: 'Coöperaties zijn doorgaans democratischer dan de overheid. Maar er is sturing nodig als bepaalde gebieden niet bediend worden.' SP-Kamerlid Beckerman gooit het over een andere boeg: 'Klaas en Kees doen met hun coöperaties in feite een aanval op het neoliberale systeem. Ze pakken de macht terug.'

Grote vervuilers gepamperd

'Klimaatakkoord' is het woord dat tijdens de conferentie voortdurend rondzingt. Partijen aan de zogenaamde 'klimaattafels' – waaronder ook de FNV en Milieudefensie – werken al sinds begin dit jaar aan afspraken die moeten zorgen dat Nederland de klimaatdoelen van het Akkoord van Parijs haalt. De inzet van de SP? SP-leider **Lilian Marijnissen**, die de conferentie afsluit, is stellig: 'Ons klimaatbeleid zal rechtvaardig zijn, of het zal niet zijn.'

De fractievoorzitter heeft de wetenschap aan haar kant. Zo verscheen er afgelopen voorjaar een publicatie in *Nature Climate*

Change, waaruit bleek dat economische gelijkheid, zowel binnen als tussen landen, cruciaal is voor het behalen van klimaatdoelen. Terwijl het huidige klimaatbeleid de ongelijkheid enkel verergert. Marijnissen: 'Momenteel betalen de armste Nederlanders relatief het meeste aan het klimaatbeleid: ruim vijf procent van hun inkomen. De rijkste tien procent van de Nederlanders betaalt slechts anderhalf procent. Met het huidige beleid dreigt dit verschil alleen maar groter te worden.' Ook bedrijven, die verantwoordelijk zijn voor tachtig procent van de CO₂-uitstoot in ons land, worden gepamperd door het kabinet. Bovendien geldt: hoe groter je uitstoot, hoe minder je betaalt per uitgestoten ton CO₂. De SP zal zich dan ook verzetten tegen de door het kabinet aangekondigde verhoging van de energierekening voor huishoudens, zolang het nog volstrekt onduidelijk is hoe de grote vervuilers gaan bijdragen. 'Die verhoging van de energiebelasting moet nu van tafel', stelt Marijnissen.

Volgens haar presenteert het huidige kabinet de energietransitie vooral als individuele verantwoordelijkheid: een betere wereld begint bij jezelf. Terwijl slechts negentig bedrijven verantwoordelijk zijn voor twee derde van de wereldwijde CO₂-uitstoot. Marijnissen: 'Ons economische systeem is gebaseerd op voortdurende groei. Groei van het kapitaal in handen van enkelen. Marx wees ons erop dat de mens constant in verbinding staat met de natuur. Die relatie omschreef hij als een stofwisseling. Maar het kapitalisme zorgt voor een breuk in die stofwisseling. Het pleegt roofbouw op onze aarde. Het klimaatprobleem is niet alleen

een CO₂-probleem, het is ook het probleem van een vrijmarkt-ideologie.'

Hoe zorgen we dat de groene revolutie ook een sociale revolutie wordt? Sandra Beckerman, SP-Tweede Kamerlid en initiatiefnemer van de conferentie in Haarlem, zal een voorstel lanceren dat ervoor moet zorgen dat grote bedrijven meer gaan betalen voor hun CO₂-uitstoot. 'Dat geld investeren we in een fonds waarmee huishoudens, maar ook bedrijven die op het goede pad zijn, worden geholpen om energiezuiniger te zijn', aldus Beckerman. Ook wil de SP ervoor zorgen dat mensen weer zeggenschap krijgen over hun energievoorziening. Zo staan tientallen stadsbesturen te trappelen om hun aandelen in Eneco te verpatsen: het enige energiebedrijf dat nog in publieke handen is. Beckerman: 'De uitverkoop van Essent en Nuon heeft laten zien dat privatisering tot banenverlies en minder duurzaamheid leidt. Daarom moet de staat Eneco-aandelen opkopen als gemeenten die in de verkoop doen.' Maar ook de komst van meer lokale en provinciale energiebedrijven geeft volgens Beckerman meer macht aan gewone huishoudens. 'Mensen als Kees en Klaas pikken het niet meer dat ze in gevaar worden gebracht door gaswinning en geen zeggenschap hebben over hun energie; dat het huidige klimaatbeleid de toekomst niet beter, maar slechter maakt.' De inspirerende conferentie in Haarlem is slechts het begin van deze strijd voor klimaatrechtvaardigheid. ●

tekst Lesley Arp
foto's Maurits Gemmink

foto Peter de Vos

> DE SCHIMMELSCHANDPAAL

Eind oktober zijn tien woningcorporaties genomineerd voor de Schimmelschand-

paal. Dat is een 'prijs' voor de corporaties die de meeste klachten over schimmel in

hun huizen krijgen én de minste bereidheid tonen er wat aan te doen. Op de foto beplakt SP-Kamerlid Sandra Beckerman het Nijmeegse hoofdkantoor van Portaal, een van de genomineerden. Beckerman: 'Uit cijfers blijkt dat ten minste een half miljoen sociale huurwoningen in Nederland kampt met vocht en schimmel. Daarom eisen we niet alleen dat deze corporaties hun huizen direct opknappen maar ook dat de minister met een landelijk actieplan komt.' Overall in het land beplakten SP'ers hoofdkantoren van genomineerde corporaties.

Tot 12 november kan er gestemd worden op schimmelschandpaal.nl. Alleen Tribune-lezers die het blad heel snel krijgen kunnen nog meestemmen, maar de website is ook daarna interessant om eens te bekijken. Onder andere voor de winstcijfers van corporaties en salarissen van directeurs die hiervoor verantwoordelijk zijn.

> 'DE KUST IS VAN ONS ALLEMAAL'

Wat begon met een aantal mailadressen op een kladje, mondde op 6 oktober uit in een volle zaal met zo'n driehonderd eigenaren van stacaravans, chalets en vakantiewoningen. De bewoners van Camping Duinrand in Burgh-Haamstede (Schouwen-Duiveland) verkeerden in grote onrust sinds bekend werd dat bij een andere camping van dezelfde eigenaar alle chalets en caravans moeten verdwijnen. De eigenaar had al herontwikkelingsplannen aangekondigd voor Camping Duinrand, maar niemand wist wat deze precies inhielden. De gemeenteraad van Schouwen-Duiveland werd wel bijgepraat, maar tegen de wil van de SP in gebeurde dit achter gesloten deuren. Wat bleek: de eigenaar wil 600 staanplaatsen van trouwe campinggasten opheffen voor de komst van iets meer dan 200 vakantiewoningen.

SP-fractievoorzitter Anita de Vos beloofde na de raadsbijeenkomst om de bezorgde campingbewoners per mail op de hoogte te houden van nieuwe ontwikkelingen. Al

gauw leverde dit 250 mailadressen op. De Vos kreeg veel emotionele, pijnlijke verhalen in haar mailbox. 'Het leed dat de onzekerheid over de toekomst van de camping veroorzaakt is echt hartverscheurend', vertelt ze. Om de campinggasten te helpen hun krachten te bundelen organiseerde De Vos de massaal bezochte bijeenkomst op 6 oktober (foto). Hieruit is een platform geboren dat zich niet alleen zal bezighouden met acties, maar ook voorbereidingen treft voor een juridisch traject.

Inmiddels heeft het college van Schouwen-Duiveland een intentieovereenkomst gesloten met de investeerder in het bouwplan. Op initiatief van de SP heeft de raad aangegeven slechts kennis te nemen van die overeenkomst, maar niet in te stemmen. De Vos: 'De investeerder en het college gaan creatief om met feiten. Ze zeggen bijvoorbeeld dat er een afnemende vraag is voor dit soort recreatie, maar er staat vrijwel geen enkele stacaravan leeg. De staanplaatsen voorzien juist in de behoefte van mensen die graag een eigen stekkie willen, maar geen geld hebben voor een vakantiewoning. Door deze plaatsen te behouden zorgen we dat de kust van ons allemaal blijft.' De campinggasten en de SP hopen de plannen alsnog te blokkeren als begin 2019 in de raad gestemd wordt over de noodzakelijke bestemmingsplanwijziging.

foto Rudy Prager©

> 'LAAT FRAUDEURS NIET VRIJUIT GAAN'

Faillissementsfraude kost de samenleving jaarlijks meer dan een miljard euro. Afgelopen jaar nam het aantal faillissementen af, maar het aandeel aan fraudegevallen nam juist toe met 6,5 procent. Toch heeft deze criminaliteit weinig prioriteit bij de politie en het Openbaar Ministerie. SP-Kamerlid Michiel van Nispen wil een hardere aanpak van bedrog bij bankroet: 'Door voor meer capaciteit te zorgen, maar ook door deze zaken onder te brengen bij speciale politieteams die zich bezighouden met financieel-economische criminaliteit.' Ook pleit hij voor betere samenwerking tussen overheidsinstanties om te voorkomen dat fraudeurs vrijuit gaan.

> SP IN DE BRES VOOR EU-KLOKKENLUIDERS

SP-Europarlementslid Dennis de Jong heeft een belangrijke stap gezet voor Europese klokkenluiders. De begrotingscontrolecommissie steunt zijn rapport om klokkenluiders binnen de Europese instellingen te beschermen, evenals hun gezinsleden én onderzoeksjournalisten. Daarvoor moet er een EU-orgaan komen dat adviseert en assisteert. De Jongs rapport wordt uitgangspunt voor een wetsvoorstel.

VERKOCHT

TE HUIJER

TE KOOP

foto Robin Utrecht / HH©

WILD-WEST WONINGMARKT

De huursector zit flink in de lift. Ja, dat leest u goed. Alleen gaat het niet om sociale huurwoningen, maar om de particuliere huursector. Met Amsterdam voorop dreigt de Nederlandse woningmarkt kaalgevreten te worden door sprinkhanen, die razendsnel woningen opkopen en ze vervolgens voor een topprijs verhuren. 'Buy-to-let' heet dat. Zelfs in Leeuwarden speelt het al.

DAT JE IN AMSTERDAM in winkels tegenwoordig in het Engels wordt aangesproken, daar kunnen dagjesmensen over klagen als ze 's avonds weer in de trein naar huis zitten. Maar voor de Amsterdammers speelt er meer dan alleen winkelpersoneel dat geen Nederlands meer spreekt. Velen van hen zien hun wijken in hoog tempo veranderen, herkennen zich er niet meer, zien het vertrouwde, het saamhorige verdwijnen en vervangen worden door het onbekende, het onbereikbare. Want wonen in de hoofdstad lijkt een privilege te zijn voor anderen. Wie die anderen zijn, weten de hoofdstedelingen in de regel niet eens. Ze weten alleen dat die anderen heel veel geld hebben.

Zielloze expat-wijken

Dat de huizenprijzen in Amsterdam tot astronomische hoogten gestegen zijn, is op zich niets nieuws. Maar sinds een aantal jaren is er sprake van een nieuwe trend, die de toch al overspannen situatie tot regelrechte waanzin opdrijft. 'Buy-to-let' heet die trend; letterlijk vertaald 'kopen om te verhuren'. Dus niet een huis kopen om er zelf in te gaan wonen, maar om er flink aan te verdienen. Volgens cijfers van De Nederlandse Bank (DNB) is in de vier grote steden vorig jaar 21 procent van de beschikbare huizen verkocht aan particuliere beleggers. Die turnen die huizen graag om tot huurwoningen, bijvoorbeeld voor kapitaalcrachtige 'expats'. Het gevolg laat zich raden: nóg minder betaalbare woningen beschikbaar, nóg hogere prijzen. En omdat in ons land de trek naar de stad vooral richting Amsterdam grote vormen aanneemt, hakt het er daar het hardst in.

Erik Flentge is SP-fractievoorzitter in Amsterdam. Hij ziet en hoort dagelijks wat zich in zijn stad voltrekt. 'Als sprinkhanen duiken beleggers op de stad, kapen woningen weg voor Amsterdammers en starters en verhuren de woningen vervolgens voor een topprijs. De nodige huizen worden ook nog verkamerd, opgedeeld in bijvoorbeeld studentenkamers. Vrijwel dagelijks spreek ik met stadgenoten die geen betaalbare woonruimte meer kunnen vinden in de stad. Gezinnen worden zo de stad uitgejaagd, ouderen kunnen geen toegankelijke woning meer vinden en jongeren zijn gedwongen

om bij hun ouders in te blijven wonen. En doordat zogenaamde expats vaak binnen een paar jaar weer verhuizen, zie je hier zieloze wijken ontstaan.'

Cirkel

De trend is overigens gemakkelijk verklaarbaar. De rente op spaargeld is historisch laag en dus wordt er naar andere mogelijkheden gezocht om rendement te behalen. Onroerend goed biedt in dat opzicht een aantrekkelijk alternatief. Opmerkelijk is dat als het gaat om de aankoop van woningen, de rol van de institutionele beleggers (bijvoorbeeld pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen en buitenlandse investeerders) per saldo kleiner is geworden sinds 2008. Daarentegen steeg het aantal huizen dat verkocht werd aan kleine particuliere beleggers wel flink. Volgens de Universiteit van Amsterdam en de Katholieke Universiteit Leuven, die het fenomeen buy-to-let in opdracht van de SP-Kamerfractie onderzochten, nam het aandeel woningaankopen door kleine particulieren tussen 2006 en 2016 in Nederland met bijna tachtig procent toe (*Buy-to-let: Gewikt en gewogen*. UvA en KU Leuven, februari 2018).

SP-Tweede Kamerlid Sandra Beckerman: 'In de praktijk betekent dat, dat er op de woningmarkt een vicieuze cirkel is ontstaan. Starters, voor wie het lastig is om een hypotheek te krijgen, moeten concurreren met beleggers die veel spaargeld hebben en in de regel geïnteresseerd zijn in woningen tot twee ton. Die starters worden keer op keer overboden door die beleggers. De koopwoning die zij op het oog hadden, duikt vervolgens op in de particuliere huursector voor bijvoorbeeld 1000 euro of meer in de

maand. Gaan ze daar in wonen, dan kunnen ze weer niet sparen voor een hypotheek.' Beckerman kaartte de buy-to-let-trend vorig jaar aan bij minister Ollongren (D66). Een zin uit haar onthutsende antwoord: 'In algemene zin kan buy-to-let bijdragen aan een wenselijke verruiming van het aanbod huurwoningen.' Beckerman: 'Ja, maar dan moet je dus niet vragen wat dat met de prijzen doet. En daar gaat het hier nou juist om. Plus dat de trend steeds groter wordt en zich niet meer tot de vier grote steden beperkt. Ook in een stad als Leeuwarden speelt het al.'

Bubbel

Maar wat gebeurt er als op enig moment de rente weer gaat stijgen en beleggen in vastgoed relatief minder aantrekkelijk wordt? En wat als de huizenprijzen zouden gaan dalen? Tien jaar geleden legde de 'huizenbubbel' in de Verenigde Staten een belangrijk fundament voor de wereldwijde financiële crisis. Beleggers dreven de prijzen (en de schulden) zodanig op dat uitstaande hypotheek bij de banken feitelijk waardeloos werden. Waarbij het fiasco ook nog eens gecamoufleerd werd door die hypotheek in nevelige pakketten te verpakken en over de hele wereld te verhandelen. Daardoor zat de hele financiële wereld na verloop van tijd met rotzooi in handen. Sandra Beckerman ziet de overeenkomsten: 'Het lijkt wel of Nederland die Amerikaanse huizenbubbel nu wil gaan nadoen. We moeten nu ingrijpen. Buy-to-let is slecht voor de individuele woningzoekenden én slecht voor de economie.'

Deze maand dient de SP-Kamerfractie een initiatiefvoorstel in dat de buy-to-let-hausse aan banden moet gaan leggen. De voorstellen behelzen uiteenlopende maatregelen, zoals de invoering van een extra overdrachtsbelasting voor de tweede of volgende woning, een extra aankoopbelasting voor kopers zonder binding met de regio, een woonplicht voor beleggers (zodat zij daadwerkelijk gaan wonen in datgene wat ze kopen), alsmede een verhoging van de inkomensgrens in de gereuleerde huursector. Met dat laatste beoogt de SP het aantrekkelijker én bereikbaarder maken van huren voor meer dan alleen de allerlaagste inkomens. Zodat ook degenen die net iets

meer verdienen niet aan genoemde 'sprinkhanen' overgeleverd hoeven te zijn. Want, zo oordelen ook de genoemde universiteiten, beslissend in de groei van de particuliere huursector is het feit dat voor grote groepen mensen noch een koopwoning noch een sociale huurwoning bereikbaar is.

'Buy-to-let' drijft de huizen- en huurprijzen steeds verder op

Erik Flentge: 'Een ander punt is dat er goed toezicht gehouden moet worden op woningcorporaties die woningen verkopen uit hun voorraad. Zo hebben we in Amsterdam afgesproken dat corporaties alleen bij hoge uitzondering woningen mogen verkopen.' Volgens Flentge gaat het in z'n totaliteit om de vraag of je het onderwerp wonen, als fundamenteel onderdeel van het welzijn van mensen, wil beheersen. 'Buy-to-let is gevolg van de landelijke ontwikkeling dat wonen steeds meer als een markt wordt gezien. Kapitaal zoekt een weg. Nu de rente laag staat, is wonen een interessante investering. Maar betaalbaar wonen is in mijn ogen nog altijd een pilaar onder onze verzorgingsstaat. Kijk, het gaat nu nog hoofdzakelijk om de Randstad. Maar als de trend doorzet, wordt uiteindelijk iedere plaats in Nederland op pakweg een half uur-tje rijden van een grote stad interessant.' ●

tekst Rob Janssen

Fractievoorzitter SP Amsterdam Erik Flentge

foto archief SP

HERINDELINGSVERKIEZINGEN IN GRONINGEN EN HET HOGELAND

DE KARTREKKERS ZIJN ER

Op 21 november gaan Groningen en Hoogeland naar de stembus, vanwege een gemeentelijke herindeling. SP-lijsttrekkers Jimmy Dijk en Linda Visser zijn hoopvol gestemd. **Jimmy:** 'Wij hebben de afgelopen jaren vanuit de oppositie best het een en ander bereikt.' **Linda:** 'Onze wethouder gaat gewoon nog vier jaar door.'

KLAAR VOOR!

ZEG JE GRONINGEN, dan zeg je gaswinning. Jimmy Dijk vindt er geen doekjes om. 'Het is de grootste antikapitalistische strijd die ik ooit heb meegemaakt.' Linda Visser woont midden in het aardbevingsgebied. Haar huurwoning in het 750 zielen tellende

Kantens, een dorp aan het Boterdiep, vertoont nadrukkelijke sporen van de uitputting van de bodem. Het trauma van de provincie Groningen is ook tijdens de campagne een belangrijk onderwerp, maar niet om mee te scoren.

'Grip op Groningen en Het Hogeland'

Jimmy: 'Ik wil geen garen spinnen bij alle ellende, ik hoef er de verkiezingen niet mee te winnen. Als SP stellen we ons dienstbaar op. Ik vond het geweldig om te zien hoeveel mensen meeliepen in de fakkeltocht van de Groninger Bodembeweging. Natuurlijk waren er SP'ers bij die hielpen in de organisatie, maar ze droegen geen rode jassen.'

Linda: 'Ik kan je vertellen dat de aardshokken onder je huid kruipen. Ze zijn nooit weg uit je hoofd. Ik was met een vriendin op een groot rockfestival en voelde de grond bewegen toen het publiek uit zijn dak ging. Even sloeg de schrik me om het hart. Ik weet wat die voortdurende dreiging met iemand doet. De SP in Het Hogeland vraagt speciale aandacht voor psychische klachten. Wij staan zij aan zij met de actievoerders, verkiezingen of niet.'

Ze zijn beiden kind van het Hoogeland (met dubbel o, de streek dus), hun wiegjes stonden niet ver van elkaar. Ze bezochten dezelfde scholen en werden op jonge leeftijd actief voor de SP. Haar vader was stratenmaker, haar moeder werkte als chef distributie bij een dagbladuitgever. Linda is werkzaam in de jeugdhulpverlening, als begeleider 24-uurszorg in de Stad. Jimmy's moeder, lerares Frans, komt uit Frankrijk. Zijn vader, timmerman, is Rotterdammer van geboorte. Ze trokken naar het hoge noorden, naar het vlekje Oldenzijl. Daar werd Jimmy geboren. Jimmy tegen Linda: 'Jouw vader woont tegenwoordig in mijn geboortehuis.'

› **Komen jullie uit een politiek nest?**

Linda: 'Niet echt. De politiek kwam bij mij in

Linda Visser

beeld toen de jacht op pitbullachtige honden werd geopend. Ik was twintig. De SP was de enige partij die zich daartegen verzette. Ik heb er nog over gemailld met Kamerlid Krista van Velzen en ontdekte dat de beslissingen in de politiek worden genomen. Vervolgens ging het over de bezuinigingen in de jeugdzorg en wederom zat ik op één lijn met de SP. Mijn politieke bewustwording groeide, ik sloot me aan bij de SP en werd politiek actief. Ik ging de straat op, werd in 2014 in de gemeenteraad van Eemsmond gekozen en kreeg in een groep van dertig talentvolle SP'ers scholing van onder anderen Jan Marijnissen en Hans van Leeuwen. Van hen heb ik ontzettend veel geleerd. Inmiddels is mijn moeder Trijn van Lottum ook raadslid en zit mijn broer Stijn in het afdelingsbestuur.' Lachend: 'Ze zijn door mij in de politiek beland.'

Jimmy studeerde sociologie en is lid van het scholingsteam van de SP: 'Bij ons thuis werd veel en stevig gediscussieerd, daar heb ik wel het een en ander van meegekregen. Mijn vader stemde altijd op de SP, mijn broer was eerder lid dan ik. Als ik op de fiets naar de middelbare school in Warffum reed, keek ik goed om me heen. Ik verbaasde mij erover dat de mensen ondanks alle armoede en werkloosheid niet in opstand kwamen. Dat raakte me. Ik liep later stage in het jongerenwerk en werd getroffen door de schrijnende onderbezetting en slechte betaling. Ikzelf, zo merkte ik, was geen geboren hulpverlener. Ik zag in Groningen SP'ers opduiken in

'Windmolens hebben grote impact, daar mag je niet lichtvaardig over denken'

alle hoeken en gaten, ze waren heel zichtbaar en dat inspireerde mij. Na een mailtje naar voormalig Kamerlid Manja Smits sloot ik me aan bij ROOD, onze jongerenbeweging. Zo is het allemaal begonnen. Ik had nog wat bijbaantjes en werkte vier jaar in de horeca. Daar heb ik echt leren, eh, noem het maar lullen.'

› Hoe gaan jullie de verkiezingen tegemoet?

Linda: 'Eerst en vooral willen wij de afdeling versterken en een stevig fundament leggen. Winsum is voor ons onontgonnen gebied, dus daar moet flink aan worden getrokken. In Bedum hebben we al een werkgroep en in De Marne telt de SP dertig leden. Er is een hoop werk aan de winkel, ook in Eemsmond, waar wij dus in 2014 heel verrassend tot het college doordrongen. Ik denk dat we dat te danken hadden aan ons ijzersterke verkiezingsprogramma. Onze uitgangspunten voor de komende vier jaar zijn minstens zo overtuigend. Ons gaat het om grip, grip op Het Hogeland.' Het woord grip is geïnspireerd op het gelijknamige boek van Ron Meyer. Het staat voor handvat, houvast, steun, vastigheid, invloed en controle. 'Wij willen het samen met de mensen doen en daarom voeren wij voortdurend gesprekken en leggen wij ons oor te luisteren in alle lagen van de samenleving. We spreken met iedereen, van de zorgbestuurder tot de moeder van een gehandicapt kind, ondernemers, boeren, de brandweer, noem maar op. Wij willen de mensen de zeggenschap

teruggeven en zullen dus nooit een oordeel geven voordat wij met alle betrokkenen hebben gesproken; nu niet en straks niet. Dat is de opdracht die wij onszelf hebben gegeven. De SP is ons middel om de doelstellingen te halen: om samen met de inwoners te werken aan een betere leefomgeving, aan bereikbare en betaalbare zorg, een mkb-vriendelijk klimaat, goed onderwijs, meer veiligheid en een beter milieu. Overigens merk ik elke dag weer dat de sympathie voor de SP groeit. Niet alleen in Eemsmond, waar ze ons de afgelopen raadsperiode hebben leren kennen, maar op het hele Hoogeland.'

Jimmy: 'De opkomst wordt voor ons van doorslaggevend belang. Doorgaans lopen de kiezers niet warm voor een herindelingsverkiezing: 30 tot 35 procent, daar blijft het meestal bij. Dat is niet gunstig voor ons. De SP is gebaat bij een hoge opkomst en daarom voeren wij veel en consequent acties in de buurt. Via bijeenkomsten zoeken wij persoonlijk contact. Wij willen dat buurtbewoners onderdeel worden van onze verkiezingscampagne, zodat we samen met hen de opkomst kunnen verhogen. Wij gaan langs de deuren, zoeken huurders met wie we eerder contact hadden op en...'

› Als ik je mag onderbreken: zoals de bewoners van huizen met schimmel?

Jimmy: 'Inderdaad, en die schimmelproblemen daar blijven wij op hameren. Het is een gigantisch probleem, waar driekwart van de stad last van heeft. De dag na de

HET HOGELAND OP HET HOOGELAND

In verband met een gemeentelijke herindeling maken de kiezers in en rond de stad Groningen en op het Hoogeland op 21 november de gang naar de stembus. De SP doet mee. Lijsttrekkers zijn Jimmy Dijk (32) en Linda Visser (36), fractievoorzitter in respectievelijk Groningen en Eemsmond. Groningen wordt samengevoegd met Haren en Ten Boer. De nieuwe gemeente zal ruim 227.000 inwoners tellen, het aantal raadszetels stijgt daarmee van 39 naar 45. Het Hogeland (de gemeente wordt met één o geschreven, de streek met twee)

zal bestaan uit Eemsmond, Bedum, De Marne en Winsum, plus een parelsnoer aan dorpjes en gehuchten: met in totaal 48.250 inwoners goed voor 27 raadsleden.

De SP heeft in Groningen op dit moment zes raadsleden en is daarmee de tweede partij van de stad. In Haren en Ten Boer ontbreekt de SP in de gemeenteraad. Op het Hoogeland zit de SP alleen in Eemsmond in de volksvertegenwoordiging. De fractie telt drie leden. Sandra Herkströter uit

Jimmy Dijk

Tweede Kamerverkiezingen in 2017 trokken we meteen Selwerd in, een wijk waar heel veel woningen met schimmel staan. Je kunt er nog zo lang over praten, je moet er zijn geweest om te voelen hoe het is. Nou, ik kan je zeggen dat het letterlijk adembenemend was, het sloeg mij op de longen. Duizenden Groningers lijden eronder en ze mogen mij dan weleens gekscherend Jimmy Schimmel noemen, de SP zal niet rusten voordat het is opgelost. Gelukkig merk ik dat het besef ook tot andere partijen begint door te dringen en dat is de hoogste tijd, want de schimmelproblemen zijn zo groot geworden dat het ons boven het hoofd dreigt te groeien. Met een keertje ergens langsgaan ben je er niet. Daarom zijn wij bezig om een brede beweging op te bouwen. Let op, dit is geen

Doodstil (ooit uitgeroepen tot de mooiste plaatsnaam van Nederland) is er wethouder namens de SP. Het gesprek met de twee SP'ers vindt plaats in het oogstrelende openluchtmuseum Het Hoogeland in het pittoreske wierdedorp Warffum, gelegen op een steenworp afstand van de Waddenzee en een halfuur van Groningen. Langs de rand van Warffum loopt de spoorlijn naar Roodeschool én sinds dit jaar via een nieuwe verbinding door naar Eemshaven.

'Schimmel is letterlijk adembenemend'

verkiezingstrucje: na 21 november gaan we er natuurlijk gewoon mee door.'

› **Je kunt de kiezers op verschillende manieren bereiken en aan je binden. Linda, jullie proberen dat onder meer met craftivisme. Wat is dat?**

Linda: 'Die term heeft Agnes Bakker bedacht. Agnes is beeldend kunstenaar. Zij is de vrouw achter de acties 'Breien voor Groningen' en 'Gas, we breien er een einde aan'. Samen met anderen strijdt Agnes op haar manier voor een duurzame wereld, te beginnen in Groningen. Craftivisme is een combinatie van kunst en actie voeren. En het werkt zo goed dat onze afdeling er ook enthousiast en met succes mee aan de slag is gegaan. Kunst, in welke vorm dan ook, bindt en kan op een speelse manier veel duidelijk maken of kwesties aankaarten. Een voorbeeld? In Westernieland werd continu de maximumsnelheid van dertig kilometer per uur overschreden, totdat een creatief persoon een uit hout gesneden reuzepenis in de voortuin plaatste. Sindsdien remt iedereen af om dat ding goed te kunnen zien. Ludiek en efficiënt, je maakt het zo bespreekbaar. Een kunstmuur waarop je je mening mag zetten, rode pepernoten rond Sinterklaas, daar moet je aan denken als je het hebt over craftivisme. We beschouwen het als een experiment en hebben al de nodige dichters, muzikanten, decorbouwers, houtsnijders en kunstschilders bereid gevonden om mee te doen. Zij komen met de ideeën. Het internationale voorbeeld van kunst en 'statement' is uiteraard Banksy. Geweldig hoe hij de internationale kunstwereld nu weer op z'n kop zette met dat zichzelf vernietigende schilderij.'

› **Over kunst gesproken: Jimmy, hoe zit het met de muurschildering van voetbalheld Dick Nanninga in de Oosterparkwijk? Jouw stadgenoot en SP-Tweede Kamerlid Sandra Beckerman was een van de initiatiefnemers.**

Jimmy: 'Die komt er. Wie kan er nu nee zeggen tegen zo'n eerbetoon? Veel meer positiefs over de huidige coalitie kan ik trouwens niet bedenken. Nadat wij in 2014 in de oppositie belandden, werden al snel de regels voor kamerverhuur versoepeld en dat leidde tot uitbuiting en intimidatie.

Maar wij lieten onze keiharde aanpak van huisjesmelkers niet los. Godzijdank hebben wij vanuit de oppositie toch het een en ander bereikt. Zo is afgesproken dat er geen nieuwe particuliere kamerverhuurpanden bij mogen komen, alleen corporaties mogen zich met nieuwe jongerenhuisvesting bezighouden. Huisjesmelkers stouwen woningen vol met studenten; dat is voor niemand goed en leidt alleen maar tot overlast en onveilige situaties. En nu ik toch bezig ben: een ander succes voor ons is de afschaffing van commerciële bewindvoering. Zo zie je maar, vanuit de oppositie kun je ook iets bereiken; al zit ik met de SP toch liever achter de gele tafel. En dat gaat gebeuren ook.'

› **Dat klinkt optimistisch en strijdvaardig. Om af te sluiten met het onderwerp waarmee wij dit gesprek begonnen: gas. De gaswinning moet stoppen en wel onmiddellijk. Daar moeten vanzelfsprekend wel alternatieve energiebronnen tegenover staan. Windmolens bijvoorbeeld. De plaatsing daarvan verloopt, om het mild uit te drukken, moeizaam.**

Linda: 'Hier op het Hoogeland is op zich voldoende ruimte, maar wij houden strikt vast aan overleg met omwonenden. Zij moeten er vanaf de eerste besprekingen bij worden betrokken. Het kan en mag niet zo zijn dat de provincie op eigen houtje bepaalt waar ze komen te staan. Windmolens hebben een grote impact, daar mag je niet lichtvaardig over denken. Dit raakt de mensen direct en waar iets de mensen direct raakt, staat de SP klaar.'

Jimmy: 'In de stad is weinig plek voor windmolens, maar wel voor zonnepanelen. De SP in Groningen pleit voor een gemeentelijk energiebedrijf: de gemeente neemt de plaatsing van zonnepanelen voor haar rekening, in de vorm van leningen aan corporaties en ook particulieren. Zodra de lening is afbetaald, worden de zonnepanelen eigendom van de corporatie of de particuliere woningeigenaar. Zo houden we de democratische controle over energie.' ●

tekst Robin Bruinsma
foto's Anjo de Haan

> DROOMHUIS MET EEN ZWARTE KANT

Met de aankoop van een vrijstaande woning van 170.000 euro in Heerenveen leek een langgekoesterde droom van het echtpaar Marjolein en Michael Weiler in vervulling te gaan. Maar niet veel later werd het pand onbewoonbaar verklaard, nadat was ontdekt dat een vorige eigenaar ernstige brandschade aan het dak had weggetimmerd en een zijmuur van het huis los kwam te staan. SP-kaderlid Daniëlle Boonman was erbij tijdens dit noodlottige moment. De SP heeft er sindsdien op aangedrongen dat de gemeente Heerenveen haar zorgtaak vervult richting het gedupeerde echtpaar.

De SP-afdeling volgde de wanpraktijken van EHV, de huisjesmelker die de woning had verkocht, al langer. Als verhuurder kwam hij uitgebreid aan bod in het deze herfst verschenen 'Zwart-Wit-boek'. Hierin belicht de SP Heerenveen de zwarte kant van kamerverhuur in Heerenveen, maar worden ook maar liefst 25 voorstellen voor verbetering gegeven. 'EHV verhuurt bijvoorbeeld voor 550 euro hokken met

gipsmuurtjes aan mensen die via de normale weg niet aan een huis komen', aldus afdelingsvoorzitter Dimph van Ruth. 'Maar helaas is er in Heerenveen nu totaal geen kamerverhuurbeleid om dit soort praktijken tegen te gaan.' De SP wil onder andere dat er grondiger onderzoek wordt gedaan naar de integriteit van verhuurders voordat zij een vergunning krijgen.

De huisjesmelker die het echtpaar Weiler dupeerde waste in een Hart van Nederland-reportage zijn handen in onschuld. Van Ruth riep in diezelfde uitzending mensen op om het echtpaar Weiler tijdelijk onderdak te bieden: 'Ze staan op straat,

foto's Daniëlle Boonman©

letterlijk en figuurlijk in hun hemd.' Op aandringen van de SP en lokale partij FNP heeft de gemeente nu een ambtenaar aangesteld om zich te ontfemen over de familie Weiler. Het stel kreeg bovendien via-via een gratis stacaravan aangeboden, maar heeft helaas nog geen standplaats hiervoor. Naar aanleiding van de oproep van Dimph van Ruth heeft zich een advocaat gemeld, die het echtpaar verder zal bijstaan.

> 'HAAL DE WOZ-WAARDE UIT HET HUURPUNTENSTELSEL'

Het vorige kabinet van VVD en PvdA voerde een nieuw huurpuntenstelsel in. De huurpunten bepalen hoe hoog de huur mag zijn; in het nieuwe stelsel wordt ook de WOZ-waarde meegeteld. Dus hoe hoger de marktwaarde van het huis, hoe hoger de huur mag worden. En inderdaad – zoals de SP voorspelde bij de invoering ervan – de

Woonbond heeft vastgesteld dat hierdoor de huurprijzen de pan uit rijzen. SP-Kamerlid Sandra Beckerman: 'Het is onacceptabel dat huurprijzen hierdoor worden opgepompt. Huurprijzen schieten erdoor omhoog terwijl de kwaliteit van de woning hetzelfde is. De WOZ-waarde moet uit het huurpuntenstelsel.'

> BLOK VOOR HET BLOK DOOR STEUN AAN SYRISCHE STRIJDGROEPEN

Keer op keer vroeg de SP ernaar, keer op keer ontkende het kabinet: Nederland zou geen steun geven aan gewapende groepen in Syrië. Totdat actualiteitenrubriek Nieuwsuur het bewijs leverde dat Nederland jarenlang onder andere

Minister Blok

foto archief SP

pick-uptrucks en uniformen heeft geleverd aan oorlogsmisdadigers, jihadisten en bondgenoten van Al Qaida. Voor SP-Kamerlid Sadet Karabulut waren minister Bloks halve waarheden en leugens hierover aanleiding voor een motie van wantrouwen. Tijdens het debat in de Kamer hield Blok vol dat Nederland met de steun aan gewapende groepen in Syrië niet het volkenrecht heeft geschonden. Een claim die door verschillende juristen in twijfel werd getrokken. Hoewel de motie van wantrouwen het niet haalde, heeft Blok volgens Karabulut nog veel uit te leggen. Zij heeft daarom verzocht om een parlementair onderzoek naar de Nederlandse steun aan Syrische strijdgroepen.

> BEHOUD OUDERE ZORGVERLENERS

De helft van de oudere werknemers in de zorg denkt aan stoppen. Terwijl er de komende jaren 125.000 extra zorgverleners nodig zijn. SP-Tweede Kamerlid Maarten Hijink (foto) heeft een aantal voorstellen om de ervaren zorgverlener in de zorg te houden: 'Zoals het nu gaat is werken in de zorg voor veel mensen simpelweg te zwaar om tot aan je pensioen vol te houden.' De SP wil dat oudere werknemers minder uren kunnen maken, betrokken worden bij het opleiden van jongeren en ingezet worden voor leidinggevende en bestuursfuncties. Hijink: 'Oudere zorgverleners hebben een schat aan kennis en ervaring. Juist deze mensen moeten we behouden voor de zorg.'

foto Anouk Pross

IN MEMORIAM

JAN BURGER (1957-2018)

foto Cees Wouda

Op zaterdag 29 september is SP'er Jan Burger overleden aan de gevolgen van een combinatie van dementie en de spierziekte ALS. Hij werd 61 jaar.

Zelfs nadat bij hem de ziekte van Alzheimer werd ontdekt, hield Jan Burger oog voor de medemens. Hij trad terug als wethouder en sprak in alle openheid over het noodlot dat hem had getroffen. In zijn laatste interview met de Tribune, in het voorjaar van 2017, zei hij: 'Ik wil dementie bespreekbaar maken en proberen uit te leggen hoe het verloop is, zodat er een eerlijk en duidelijk beeld ontstaat.'

Al voordat hij zelf voor onderzoek naar het ziekenhuis moest en het oordeel door de artsen werd geveld, zette Jan Burger zijn handtekening onder een overeenkomst voor een dementievriendelijk Wijk bij Duurstede. Daarbij nam hij het met nadruk eveneens op voor de partners van patiënten met dementie. Een kwarteeuw eerder waren hij en zijn vrouw Kirsten betrokken bij de oprichting van een Alzheimer Café in Zeist.

Jan Burger was samen met mensen als Jan Marijnissen en Remi Poppe een van de prominente pioniers van de SP. Hij stond aan de wieg van de afdeling in Culemborg, werd er in 1986 het eerste raadslid voor de partij en trad in 2002 toe tot het college. Vier jaar later bleef de SP, ondanks het in de wacht slepen van vijf zetels, buiten het college. Jeroen Brouwer, de man die hem vorig jaar is opgevolgd als wethouder, haalde hem in 2006 naar Wijk bij Duurstede. Jan Burger zou elf jaar dagelijks bestuurder blijven van het fraaie stadje aan de Lek. Hij wist raad met elke portefeuille. Wijk bij Duurstede sleepte de zorgtitel Gouden Gemeente in de wacht en Jan Burger werd uitgeroepen tot een van de drie beste wethouders in een kleine gemeente.

Het was Jan Burger niet om loftuitingen te doen, hem ging het om het belang van de mensen, die hij consequent nauw betrokken bij besluitvorming. Hij sprak de taal van het volk, met de wijsheid en het inzicht van een gedreven politicus. Voormalig partijleider Emile Roemer omschreef hem als een toonaangevende SP'er van het eerste uur en een professional pur sang: 'Jan gooide een steen in de rivier en verlegde de stroom.' De SP-raadsfractie in Wijk bij Duurstede noemde Jan Burger 'onze grote roerganger' en de architect van het sociale beleid in de gemeente.

Wijk bij Duurstede zal zich Jan Burger blijven herinneren als een kundig en pragmatisch bestuurder die altijd en onder alle omstandigheden trouw bleef aan de idealen van de SP. Tot aan zijn overlijden was hij solidair met de inwoners van Wijk bij Duurstede en in het bijzonder met zijn lotgenoten. Onze gedachten gaan uit naar zijn nabestaanden.

> ONDERVOED DOOR BUREAUCRATISCH GESTEGGEL

Tv-programma De Monitor liet op 25 september zien hoe schrijnend de gevolgen van gesteggel tussen gemeenten en zorgverzekeraars kunnen zijn. Steeds vaker komen ouderen in het ziekenhuis terecht wegens ondervoeding, omdat onduidelijk is wie verantwoordelijk is voor de hulp bij het eten en drinken. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de maaltijdvoorziening, maar zorgverzekeraars zijn verantwoordelijk voor het helpen van mensen die niet meer zelfstandig kunnen eten. Als mensen zelf nog een lepel naar de mond kunnen brengen, dan 'mag' een wijkverpleegkundige volgens de regeltjes

van de zorgbureaucratie niet helpen, ook al is iemand dementerend.

SP-Kamerlid Maarten Hijink: 'Het is schokkend te zien dat jaarlijks 400 mensen overlijden door ondervoeding en dat mensen kilo's afvallen omdat ze de maaltijd wel krijgen opgeschept, maar niet geholpen worden bij het eten zelf.' Hijink wil dat wijkverpleegkundigen meer tijd en ruimte krijgen om ouderen te helpen bij het eten. 'Want niemand vindt het acceptabel dat mensen thuis verpieteren omdat gemeenten en zorgverzekeraars naar elkaar blijven wijzen.'

> ONDERTUSSEN IN...

ZWOLLE In de wijk Holtbroek brengen SP'ers schimmelwoningen in kaart.

ALPHEN A/D RIJN SP'ers folderen tegen de sluiting van de huisartsenpost: 'Open die hap!'

NOORD-HOLLAND De SP organiseert met andere organisaties een informatieve wandeltocht door het gebied bij Assendelft waar een verbindingssnelweg A8-A9 gepland is: 'Weg met die weg!'

foto's archief SP

CULEMBORG, WEST MAAS EN WAAL EN ZALTBOMMEL De SP haalt handtekeningen op tegen – slecht doordachte en zonder inspraak van inwoners gemaakte – plannen voor afvalcontainers met betaalsysteem.

PENSIOENSTRIJD IN BESLISSENDE FASE

‘KOOLMEES MOET BEWEGEN’

De spanning rondom een mogelijk pensioenakkoord stijgt met de dag. Dat geldt niet alleen voor de onderhandelende vakbonden, werkgevers en minister Wouter Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het geldt net zo goed voor miljoenen mensen die gewoonweg willen weten hoe hun toekomst eruit gaat zien. Jong of oud: dit gaat ons allemaal aan.

NU AL HALEN VEEL MENSEN het niet om door te werken tot 66 jaar, dat probleem wordt steeds groter als de AOW-leeftijd door blijft stijgen naar 71 jaar. Al tien jaar kunnen veel pensioenfondsen de pensioenen niet indexeren, dat wil zeggen niet mee laten stijgen met de prijzen. En dit is pas het topje van de ijsberg. Want we zien dat vooral oudere werknemers en gepensioneerden zich druk maken, maar de afspraken die nu gemaakt worden zijn cruciaal voor de jongere generaties. Want bijna een derde van de werkenden heeft nu al te weinig pensioen opgebouwd, en de AOW-leeftijd voor een 28-jarige staat nu al op 72 jaar. De druk op de vakbond is dus enorm. 'Maar', zo zegt SP-Tweede Kamerlid Bart van Kent, 'de sleutel is in handen van Koolmees.'

Vier jaar duurt de pensioenstrijd al en nog steeds zijn de onderhandelende partijen er nog niet uit. Dat werkgevers een vaste lage premie willen, is te verwachten. De vakbonden willen daarentegen dat je op tijd kunt stoppen en kunt rekenen op een fatsoenlijk inkomen en heeft daarom drie harde eisen waaraan een pensioenakkoord moet voldoen: bevriazing van de AOW-leeftijd op 66 jaar, indexering van de pensioenen (zodat de uitkering meestijgt met de inflatie) en pensioen voor zzp'ers en mensen die met een flexcontract werken. Dat zijn zwaarwegende zaken die miljoenen mensen aangaan, dus er is weinig ruimte voor de FNV-onderhandelaars. De druk op minister van Sociale Zaken Wouter Koolmees (D66) is zo mogelijk nog groter. SP-Tweede Kamerlid Bart van Kent: 'De FNV heeft heel redelijke eisen. Waarom zouden ze genoeg nemen met minder? Als Koolmees namens het kabinet op elk van de drie genoemde punten niet echt in beweging komt, is een positieve uitkomst van de onderhandelingen onmogelijk.'

› **Niettemin, vier jaar... Het lijkt een gebed zonder einde te worden. Hoe komt dat?**
'Dat komt doordat de achtereenvolgende kabinetten het hele pensioensysteem willen

omgooien, van collectief naar individueel – terwijl we het beste systeem van de wereld hebben. De vakbeweging en al die kabinetten staan ook lijnrecht tegenover elkaar als het gaat om de AOW-leeftijd en eerder stoppen. Derde reden is de zogenaamde doorsneesystematiek (de manier waarop tot nu toe aanspraak op het latere pensioen is geregeld, –red.) die in de ogen van het kabinet moet worden afgeschaft. Afschaffing is idioot en kost heel veel geld. Als werknemers en werkgevers dat moeten gaan uitvoeren, zullen ze dat geld ergens vandaan moeten halen. Zo legt het kabinet steeds wensen op tafel, of toont het niet de bereidheid om de onderhandelaars te geven wat ze nodig hebben om tot een akkoord te kunnen komen.'

› **Wat zijn precies de belangen die er spelen?**

'Ten eerste zijn er de werkgevers, die zo weinig mogelijk willen besteden aan pensioenpremies. Daarom kiezen ze vaak voor flexconstructies en zzp, waarvoor ze heel weinig premie hoeven af te dragen. Maar ook voor gewone werknemers willen ze graag een vaste lage premie afspreken. In de plannen die we eerder hebben gezien zijn de werkgevers alleen nog verantwoordelijk voor de premie en zijn verdere risico's op tegenvallende resultaten in de pensioenfondsen voor rekening van de werknemers. Het kabinet wil zoals gezegd een aantal politieke wensen realiseren. Dat heeft vooral te maken met het verder individualiseren van de pensioenen en het stimuleren van persoonlijke pensioenpotjes, zoals dat ook

in het regeerakkoord staat. Maar ook het openbreken van de manier waarop wij nu pensioenen opbouwen, dus die doorsneesystematiek. Tot slot heeft de overheid als premiebetalder bij pensioenfonds ABP ook baat bij lage premies, net als de werkgevers, dus die belangen komen daar bij elkaar. De vakbeweging wil dat alle werknemers op tijd kunnen stoppen en dan een geïndexeerd inkomen krijgen. Voor die indexatie is eigenlijk alleen een kleine aanpassing van de regels nodig, maar dat wil het kabinet dus niet. De verlaging van de AOW-leeftijd kost veel geld, en dan komt het neer op politieke keuzes: om geld uit te trekken voor een fatsoenlijke oude dag, in plaats van bijvoorbeeld het te vriend houden van multinationals.'

Casino

Afgelopen najaar leek een akkoord binnen handbereik, maar kwam het er uiteindelijk toch niet van. De eisen van de vakbonden spitsen zich toe op drie hoofdpunten: de AOW-leeftijd, de indexatie respectievelijk rekenrente en de positie van flexwerkers en zzp'ers. Bart van Kent: 'Het SP-standpunt is en blijft: de AOW naar 65. Omdat veel mensen het gewoon niet redden. Ik hoorde laatst op de radio iemand namens de verzekeraars praten over arbeidsongeschiktheid bij zzp'ers. Hij zei: "Bij alle zware en risicovolle beroepen, bouwvakkers en stratenmakers en lassers, verzekeren wij maar tot 60 jaar. Want na 60 jaar is de kans zo groot dat ze arbeidsongeschikt worden, dat kunnen wij niet meer verzekeren." Daar hoef ik denk ik niks meer op te zeggen, hè.

**Het SP-standpunt is en blijft:
de AOW naar 65**

foto Wiebe Klestra

‘De FNV heeft heel redelijke eisen. Waarom zouden ze genoeg nemen met minder?’

Bart van Kent

Wel, de FNV eist bevroren op 66. Wij zien dat als een stap richting 65 en iedere stap richting 65 steunen wij.’

› **Er wordt veel gesproken over de overgang naar een nieuw ‘reëel pensioencontract’. Wordt dat een casino-pensioen?**

‘Kijk, nu staat in de pensioenwet dat pensioenen voor 97,5 procent gegarandeerd moeten worden.

In het kader van dat zogenaamde “reële contract” willen ze dat percentage – de mate van zekerheid dus – gaan verlagen. Zodat de pensioenfondsen in de toekomst mogen rekenen met een hoger rendement. Als je geen zekerheid biedt, hebben we inderdaad een casino-pensioen, waarbij de risico’s bij de werknemers en gepensioneerden liggen. Dan is het enige wat de werkgever en de werknemer hoeven te doen premie inleggen en dan maar afwachten wat het wordt. Net als in het casino. Nu is het zo dat werkgevers regelmatig bijstorten in de pensioenkas om een tekort op te lossen – momenteel overigens een van de eisen van de stakers bij AkzoNobel. Grote bedrijven hebben vaak immers eigen pensioenfondsen. Op het moment dat je daar een reëel contract van zou maken, dan krijg je een situatie waarin de werkgever kan zeggen: het zit nu even tegen, pech. Kortom: de werkgevers hoeven de zekerheid niet meer te bieden; zij gaan erop vooruit omdat zij een vaste premie betalen en verder niet geconfronteerd worden

met het nakomen van de verplichting zoals die nu bestaat. Overigens, De Nederlandse Bank heeft gesteld dat ook als het garantiepercentage omlaag gaat, de rekenrente bij de pensioenfondsen niet omhoog mag gaan. Daardoor kunnen de pensioenen niet meegroeien met de prijsstijgingen.’

› **Maar die rekenrente is toch al heel laag?**

‘Dat heeft te maken met het opkoopbeleid van Europese Centrale Bank (ECB). Die kocht voor honderden miljarden aan obligaties op om de rente naar beneden te krijgen, wat de economie dan vervolgens zou aanjagen. Maar doordat die rente zo is gaan dalen, is ook de rekenrente gaan dalen. Die rekenrente is dus grotendeels een marktrente waar pensioenfondsen mee moeten rekenen. En die marktrente is gemanipuleerd door de ECB, en daardoor zijn pensioenfondsen verplicht zich met die kunstmatige lage rente arm te rekenen. We moeten af van de kunstmatig lage rente door rekening te houden met verwachten rendementen. Zo komt er weer ruimte voor indexatie.’

› **Wat zou er wat jou betreft nog meer moeten veranderen om het pensioenstelsel te verbeteren?**

‘Er zijn te veel pensioenfondsen, zo’n 260. Daardoor zijn de uitvoeringskosten hoger dan nodig en daardoor kun je ook minder efficiënt beleggen. Omdat het vermogen verdeeld is over al die verschillende potjes.

Als je het zou verdelen in vijf grote fondsen dan scheelt je dat heel veel in de uitvoeringskosten en kan er veel efficiënter belegd worden. Dus ik vind dat wij met elkaar moeten organiseren dat het voor de pensioenfondsen heel makkelijk en voordelig wordt om bij elkaar te gaan zitten. Tot slot zie je dat er heel veel geld verdiend wordt door adviseurs en bestuurders en allerlei andere types in die pensioenwereld. Het zijn steeds weer dezelfde mensen die overal opduiken. Het is ongelooflijk ingewikkelde materie en het krioelt van de advies- en strategiebedrijven die die materie beheersen en daar grof geld aan verdienen. Ik heb al voorgesteld om ook hier de Balkenende-norm toe te passen, want er zijn directeurs van met name uitvoeringsorganisaties die zes ton per jaar mee naar huis nemen. Gewoon van ons pensioengeld! Als je het aantal fondsen terugbrengt, heb je automatisch ook veel minder van die types nodig. En vloeit er dus ook veel minder pensioengeld naar mensen die eigenlijk niet nodig zijn.’

‘Ook de derde harde eis van de FNV steunen wij als SP van harte. En die eis is dat iedereen het recht moet krijgen om een pensioen op te bouwen, ook zzp’ers en werknemers met een onzeker flexibel contract. Voor de zzp’er is dat nog ingewikkeld, dat gaat niet van vandaag op morgen. Maar we moeten het wel gaan organiseren, ook zij moeten het recht krijgen op een fatsoenlijk pensioen. En

foto Berlinda van Dam / HH©

wat betreft flexwerkers; dat moet bij wijze van spreken morgen geregeld worden. Dan gaat het bijvoorbeeld om uitzendkrachten, die een half jaar wachttijd hebben. Dus het eerste halfjaar bouwen ze geen pensioen op, en daarna een heel slecht pensioen. Je ziet dat ook bij die zogenaamde payroll-constructies. Daarom heb ik laatst samen met de PvdA en GroenLinks een initiatiefwet ingediend om er onder andere voor te zorgen dat ook mensen die via payroll-constructies werken pensioen gaan opbouwen. En dan niet het pensioen dat gelijk staat aan dat van uitzendkrachten, maar vanaf dag een hetzelfde pensioen als alle andere collega's op de werkvloer.'

› Dus hoe moet het nu verder in de onderhandelingen?

'De sleutel tot succes van het pensioenakkoord is in handen van Wouter Koolmees. Als het gaat om de drie cruciale punten, is hij degene die het politiek mogelijk moet maken. Als de kunstmatig lage rekenrente verhoogd moet worden, moet Koolmees aan de knoppen draaien. Willen we de AOW-leeftijd bevroren of verlagen, dan zal hij dat mogelijk moeten maken. Hetzelfde geldt voor het organiseren van het recht op een pensioen voor mensen met flex-contracten en zzp'ers.

Als Koolmees geen stappen wil zetten en niet over de brug wil komen, dan blokkeert hij een positieve uitkomst. Hij kan

een pensioenakkoord laten slagen of laten mislukken. Koolmees heeft dus de sleutel in handen. Natuurlijk, als het niet lukt dan zullen wij in de Kamer initiatieven blijven nemen om het voor elkaar te krijgen, zoals we nu bijvoorbeeld gezamenlijk doen met de payroll-constructies. Ook hebben we ons tijdens de FNV-demonstratie gezamenlijk hard gemaakt voor de drie cruciale eisen.'

Drees

Bart van Kent benadrukt het belang daarvan voor de samenleving. 'Kijk, de indexering van de pensioenen is zowel voor werknemers als gepensioneerden uiterst belangrijk. De opbouw van een aanvullend pensioen dat geïndexeerd is en dus meestijgt met de prijzen is niet voor niks ooit in het leven geroepen. Het was een oplossing voor een probleem, namelijk dat veel ouderen anders in armoede moeten leven. En kijk eens naar de zzp'ers; dat zijn er in Nederland intussen al meer dan een miljoen! Zij hebben vaak geen mogelijkheid om een pensioen op te bouwen. Ja, de enkeling die 50.000 euro of meer per jaar verdient, die heeft het in de regel allemaal prima geregeld. Maar de meeste zzp'ers in de bouw en in de zorg hebben het geld niet om een pensioenregeling te organiseren. Dus moeten we dat met elkaar mogelijk maken, hen het recht geven op een pensioen.'

'Weet je waar het uiteindelijk om gaat? Een sociale verworvenheid als de AOW werd ooit ingevoerd zodat oud en arm nooit meer in één zin genoemd hoeven te worden. Dat waren de woorden van Drees en daar sluit ik me heel graag bij aan. Want waar is de moraal gebleven als ons land zo ver is afgegleden dat die twee woorden weer hand in hand gaan? Het is daarom de hoogste tijd voor rechtvaardigheid. Al onze sociale verworvenheden zijn er niet zomaar gekomen. Daar is strijd van vakbonden en werknemers aan vooraf gegaan. We zullen de steun voor een rechtvaardig pensioenstelsel dus zelf moeten organiseren, samen met werknemers en vakbonden. Anders houdt Koolmees het voor het zeggen. En die steun is er, geloof mij: het broeit in Nederland.'

Kom in actie

'Laat van je horen', besluit van Kent. 'Sluit je aan bij de acties van de FNV, organiseer een avond in de afdeling, nodig mij uit en laat weten dat je in actie wil komen via tijdvoorrechtvaardigheid.nl/pensioenen. Samen gaan wij knokken om op tijd te kunnen stoppen met werken, met een volwaardig pensioen!' ●

tekst Rob Janssen

Illustratie Nenad Mečava

Wat heeft het afschaffen van de dividendbelasting te maken met de strijd van leraren voor een fatsoenlijk loon? In oktober is veel duidelijk geworden over wie de baas is in Nederland. De SP legt de vinger op de zere plek: 'Laat het Torentje weer symbool staan voor een politiek die strijdt voor het belang van de gehele samenleving.'

OP 2 OKTOBER HEBBEN MENSEN uit de zorg, leraren, politieagenten en militairen samen gedemonstreerd in Den Haag. Het comité Publieke Sector in Actie organiseerde dit, met de boodschap dat de publieke sector niet een kostenpost is, maar iets waar we trots op moeten zijn. Eduard van Scheltinga is medewerker van het Wetenschappelijk Bureau van de SP. Samen met collega Ruud Kuin is hij een van de duizenden mensen die in Den Haag van zich lieten horen: 'Het was echt bijzonder om al die beroepsgroepen uit de publieke sector samen te zien. Maar het is ook nodig. De publieke sector is de drager van de beschaving in ons land. Deze verschaft de vangnetten zodat mensen een fatsoenlijk leven kunnen leiden, maar ook de middelen om zich te verheffen. Het gaat mij aan het hart. De afgelopen jaren is veel bezuinigd op de publieke sector; er wordt overal marktwerking ingevoerd. Dat zet de sector onder druk; het zorgt ervoor dat de mensen het werk niet kunnen doen zoals ze dat zouden willen.'

Publiek belang versus belang van multinationals

De demonstratie van de publieke sector viel samen met de ontknopning van een discussie van een jaar over de dividendbelasting. De regering, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, had bedacht dat die belasting wel afgeschaft kon worden. Dat zou goed zijn voor het 'vestigingsklimaat' voor bedrijven. Al snel bleek dat het enorme bedrag (eerst 1,4 miljard, toen 1,6 miljard en daarna bijna 2 miljard per jaar!) vooral ten goede kwam aan buitenlandse investeerders en belastingdiensten van andere landen. De samenleving was tegen, de regeringspartijen waren voor. Dus ging het door – totdat Unilever, de voormalige werkgever van

DE PUBLIEKE SECTOR IS DRAGER VAN DE BESCHAVING

'WIE BESTUURT ER

Eduard van Scheltinga, tweede van links, tijdens de demonstratie van 2 oktober voor de publieke sector: 'Bedrijven dragen steeds minder bij aan dat wat van ons allemaal is.'

Mark Rutte, alsnog besloot het hoofdkantoor niet in Nederland te vestigen. In een klap verdween hét argument voor Rutte. Toen ging de regering het voorstel ineens wél 'heroverwegen' en ging het niet door. SP-fractievoorzitter Lilian Marijnissen stelde daarop de zeer terechte vraag: 'Wie bestuurt er nu dit land? Na afgelopen week weten we het. Dit keer was het Unilever, morgen is het misschien Shell of Philips. Het is in ieder geval niet Mark Rutte. Het grote geld trekt hier aan de touwtjes en de belangrijke beslissingen laat Rutte over aan de topmannen van multinationals.'

Ander cadeaupapiertje

Dat de dividendbelasting niet wordt afgeschaft was een grote overwinning. Maar de blijdschap was van korte duur. Want waar moet die twee miljard per jaar dan wel naartoe? Marijnissen sprak over de miljarden die in een ander cadeaupapiertje alsnog voor het grootste deel naar de multinationals gaan: 'Dit was dé kans geweest voor de premier om zijn geloofwaardigheid

enigszins te herstellen. Door duidelijk te maken dat hij inziet dat dit geld niet naar een ander cadeau voor de grote bedrijven moet, maar dient te worden geïnvesteerd in de samenleving. Maar helaas, daar kiest deze premier niet voor. Deze miljarden-cadeaubon moet en zal naar de bedrijven gaan. Snapt de premier dat al die Nederlanders die even blij waren, het afschaffen van de dividendbelasting gaat eindelijk van tafel, zich nu voor de gek gehouden voelen?'

'Opbouw van de verzorgingsstaat voor multinationals'

Voor de SP is duidelijk waar het geld wel naartoe moet. Want de publieke sector, waarvoor in oktober zo veel mensen de handen ineensloegen, staat in brand. In de *Spanning*, het blad van het Wetenschappelijk Bureau dat samen met de *Tribune* bij alle SP-leden bezorgd wordt, gaat het over de publieke sector. Eduard van Scheltinga: 'We maken een analyse van de publieke sector. De afgelopen tientallen jaren is die verschaald. Er ging steeds een beetje meer

'Dit was dé kans geweest voor de premier om zijn geloofwaardigheid enigszins te herstellen'

NU DIT LAND?'

af. Ik ben geboren in 1991; ik heb in mijn leven alleen maar gezien dat de verzorgingsstaat minder werd. Maar in diezelfde tijd heb ik de opbouw gezien van de verzorgingsstaat voor multinationals. Belastingen voor bedrijven worden verlaagd, ze dragen dus steeds minder bij aan dat wat van ons allemaal is.'

Overwerkt, onderbetaald en ondergewaardeerd

Zo'n anderhalf jaar geleden publiceerde het Wetenschappelijk Bureau het mega-onderzoek De Publieke Sector aan het Woord, van Ineke Palm. De SP sprak met 60.000 mensen uit de publieke sector. Ook Lilian Marijnissen vraagt aandacht voor dat rapport. 'Overwerkt, onderbetaald en ondergewaardeerd. Dat is de beleving bij veel van de 60.000 medewerkers in de publieke sector die de SP de afgelopen jaren sprak. Te veel werk, te weinig geld, te weinig vertrouwen en veel te veel formulieren. Van onderwijzer tot politie, van ambulancepersoneel tot ouderenzorg: in ons rapport De Publieke Sector aan het Woord noemt het overgrote deel van de werknemers dezelfde proble-

men', schrijft Marijnissen op de SP-website. Zij legt de vinger op de zere plek van het marktdenken: 'Medewerkers willen geen verkopers zijn, maar levens waarde geven. Een markt die waarde alleen herkent als geldbedrag, is niet de manier om het algemeen belang vorm te geven.'

Investeer weer in het gemeenschappelijk belang

Voor de SP is de strijd voor een menswaardige publieke sector sterk verbonden aan de strijd tegen de verzorgingsstaat voor multinationals. De SP steunde een motie van

wantrouwen tegen premier Rutte. Marijnissen legt uit: 'We hebben een premier nodig die niet de loopjongen is van de machtigen aan de top, maar de premier van alle Nederlanders. En een Torentje dat meer is dan een congrescentrum voor samenkomende multinationals, maar dat weer symbool kan staan voor een politiek die strijdt voor het belang van de gehele samenleving.' Het is tijd om weer te investeren in het gemeenschappelijk belang. ●

tekst Diederik Olders
foto's Maurits Gemink

Het rapport, nu met een voorwoord door Lilian Marijnissen en een geactualiseerde samenvatting, is hier te lezen: sp.nl/Zi5

 Geld naar multinationals of naar de publieke sector? Tijd voor rechtvaardigheid: word ook vriend op doemee.sp.nl

Eind oktober bezocht Jasper van Dijk Libië. Hier in de loods van het detentiecentrum Tajura, waar de mannen apart van de vrouwen worden opgesloten.

› **Hoe komt het dat zoveel mensen met gevaar voor eigen leven de oversteek over de Middellandse Zee maken?**

Jasper van Dijk: 'Dat heeft te maken met oorlogen en mensenrechtenschendingen, maar ook met ongelijkheid en gebrek aan economisch toekomstperspectief. Als mensen vervolgd worden of uit een oorlogsgebied komen, spreek je van vluchtelingen. Gaat het om economische motieven, dan hebben we het over migranten. Maar in alle gevallen gaat het over mensen die enorme risico's nemen om in Europa een nieuw bestaan op te bouwen.

Als het aan ons ligt zorgen we voor een menswaardige maar ook realistische oplossing voor deze tragedie. Dat betekent dat we als Nederland ons eerlijke deel opnemen van de vluchtelingen in nood, maar dat we tegelijkertijd ook duidelijk maken dat er geen plek is voor economische migranten. Bij voorkeur bepalen we in de regio wie naar Europa kan komen. Daarmee voorkom je een dure en vooral gevaarlijke overtocht met behulp van smokkelaars. Het allerbelangrijkste is dat we de grondoorzaken van gedwongen migratie wegnemen.'

› **Wat kunnen we doen aan deze grondoorzaken, zodat mensen niet gedwongen worden hun land te verlaten?**

Dennis de Jong: 'De strijd tegen ongelijkheid, oorlog en armoede staat bij ons centraal. Het is in feite de strijd tegen het rauwe kapitalisme. Daarbij moeten we ook kritisch naar de rol van het Westen kijken. Neem de permanente oorlog tegen landen als Afghanistan, Irak en Syrië. Die oorlogen hebben vrede niet dichterbij gebracht, maar wel gezorgd voor permanente ellende in die landen, waardoor veel mensen hun land ontvluchten. Kijk ook naar de economische oorlogsvoering van het Westen: via oneerlijke handelsverdragen probeert de Europese Unie overal in Afrika toegang te krijgen tot de lokale markt en krijgen de Afrikanen nauwelijks kans om een eigen economie op te bouwen. Het zijn multinationals als Shell en Heineken die hier volop van profiteren.

'WIJ WILLEN MIGRATIE RECHTVAARDIG EN BEHEERSBAAR MAKEN'

Iedereen kent de beelden van migranten op gammele bootjes die via de Middellandse Zee op weg zijn naar Europa. De gevolgen zijn mensonterend: sinds 2015 zijn ongeveer 12.000 mensen verdronken. Welk antwoord heeft de SP op dit humanitaire drama? Jasper van Dijk, woordvoerder asiel en migratie in de Tweede Kamer en Dennis de Jong, SP-fractievoorzitter in het Europees Parlement: 'We moeten de grondoorzaken aanpakken.'

‘Kiezen we voor de status quo of kiezen we voor een rechtvaardig migratiebeleid?’

Dennis de Jong

Die betalen in Afrika nauwelijks belasting, buiten werknemers uit en plegen ook nog een aanslag op het milieu. Het gaat hier om echte roofkapitalisten, die nota bene vaak in Nederland zijn gevestigd.’

› Wat stelt de SP voor ter bestrijding van de mensensmokkel en de gevaarlijke overtochten?

Jasper van Dijk: ‘Zoals Dennis zegt: eerst en vooral moeten we de grondoorzaken aanpakken. Daarnaast willen we de opvang in de regio verbeteren. De meeste vluchtelingen willen namelijk zo dicht mogelijk bij huis worden opgevangen. Dat vergt veel meer investeringen in de landen waar veel vluchtelingen worden opgevangen. Om te voorkomen dat mensen de gevaarlijke overtocht moeten maken, willen we de mogelijkheid voor een asielprocedure in de regio onderzoeken. Dat kan door middel van het oprichten van aanmeldcentra, maar ook door middel van ‘hervestiging’ via de Verenigde Naties. Daarmee worden kwetsbare vluchtelingen – die niet veilig in de eigen regio kunnen worden opgevangen – naar veilige landen gebracht. Dat zal enorm veel leed besparen.’

Dennis de Jong: ‘Nederland en de andere Europese lidstaten zijn erg hypocriet. Aan de ene kant spreken ze mooie woorden over opvang in de regio, maar aan de andere kant wordt er maar mondjesmaat hulp gegeven aan de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR die voor de meeste opvang verantwoordelijk is. Vandaar de grote nood bij opvang van vluchtelingen in landen als Jordanië, Libanon en Oeganda.

Als SP zijn we het eens met de insteek van de VN: vluchtelingen moeten beschermd worden en opvang moet menswaardig zijn. Dat is niet alleen de verantwoordelijkheid van landen die veel vluchtelingen opvangen, maar van de hele internationale gemeenschap. Daar kan de EU samen met de lidstaten veel meer in investeren dan nu gedaan wordt.’

› Dat vinden wij toch al heel lang?

Dennis de Jong: ‘Klopt, het is ook in lijn met mijn plan uit 2015 wat ik schreef in antwoord op de vluchtelingen crisis (het plan-De Jong, –red.). Daar staan voorstellen in om mensensmokkel tegen te gaan, maar ook om een einde te maken aan de bizarre situatie waarbij we kostbare asielprocedures in Europa hanteren voor die vluchtelingen die de kracht hebben om de EU te bereiken, terwijl de kwetsbare vluchtelingen aangewezen zijn op slechte opvang in de regio.

Zoals Jasper al zei, zou de UNHCR een veel grotere rol kunnen spelen, ook bij het Europese asielbeleid. Zo zou de UNHCR vluchtelingen die in de EU erkend zijn, moeten kunnen overbrengen naar opvang in de regio, als duidelijk is dat de opvang daar menswaardig is en het niet gaat om kwetsbare vluchtelingen. Omgekeerd moet de UNHCR ervan op aan kunnen dat kwetsbare vluchtelingen in derde landen, en dus ook in de EU, terecht kunnen. Daarom moeten we als EU veel meer inzetten op hervestiging van kwetsbare vluchtelingen.’

› Wat te doen met mensen die om economische redenen de EU willen bereiken?

Jasper van Dijk: ‘Bij vluchtelingen zijn we duidelijk: die beschermen we in lijn met het plan-De Jong. We respecteren het Vluchtelingenverdrag en willen niet dat Europa op slot gaat voor mensen in nood. Onder geen beding sturen we mensen terug naar onveilige landen. Tegelijk zijn we ook altijd duidelijk geweest over mensen die geen recht op asiel hebben volgens het Vluchtelingenverdrag: de zogenaamde economische migranten. Zij zullen terug moeten naar hun land van herkomst. De procedure moet kort en zorgvuldig zijn, zodat mensen snel weten waar ze aan toe zijn. Wij willen migratie rechtvaardig en beheersbaar maken. Dat betekent aan de ene kant ruimte bieden aan mensen in nood en aan de andere kant duidelijk zijn tegen mensen die geen recht op asiel hebben. Want economische migranten verdwijnen maar al te vaak in de illegaliteit, of nemen de plek in van vluchtelingen bin-

nen de asielopvang. Dat is funest voor het draagvlak voor vluchtelingenopvang. Net zo belangrijk is het dat vluchtelingen eerlijk worden verdeeld onder veilige landen. Ook in Nederland moet dat gebeuren, want het valt niet uit te leggen dat arme gemeenten drie keer zoveel vluchtelingen opnemen als rijke gemeenten. Wij hebben dan ook een plan gemaakt om die verdeling eerlijker te maken.’

› Hoe nu verder?

Jasper van Dijk: ‘We hebben flinke kritiek op de EU en de macht die Brussel naar zich toetrekt. Maar bij sommige zaken, zoals migratie, is het belangrijk dat Europese landen samenwerken. Er zal geïnvesteerd moeten worden in goede opvang, betere asielprocedures en een rechtvaardige verdeling van vluchtelingen.’

Dennis de Jong: ‘De Europese Verkiezingen op 23 mei 2019 zijn een belangrijk moment: kiezen we voor de status quo of kiezen we voor een rechtvaardig migratiebeleid?’ ●

tekst Jasper van Dijk en Dennis de Jong
foto's Jasper van Dijk

Jasper van Dijk komt graag in je afdeling langs om een toelichting te geven op het standpunt over migratie en asiel. Nodig hem uit via jvdijk@sp.nl

ZIE VOOR MEER UITLEG OVER HET STANDPUNT DE VOLGENDE STUKKEN:

- [Vijf vragen aan Jasper van Dijk over een rechtvaardig migratiebeleid](#)
[sp.nl/Ziq](#)
- [Column van Dennis de Jong](#)
[sp.nl/Zip](#)
- [Plan voor een eerlijke verdeling van vluchtelingen over Nederland](#)
[sp.nl/ZiN](#)

KLIMAATRECHTVAARDIGHEID

DE BREUK

Door een conflict over een windturbinepark zag de SP geen kans meer tot samenwerking met de andere coalitiepartijen. Dat ging over meer dan alleen een 'ja' of een 'nee'. Aan de breuk lag een fundamenteel maatschappelijk vraagstuk ten grondslag. Bob Ruers: 'Alleen met klimaatrechtvaardigheid kun je klimaatdoelen bereiken.'

EEN POLITIEKE CRISIS mag je het gerust noemen. De nieuwe SP-Statenvr fractie zat er amper vier maanden, nadat afgelopen voorjaar een deel van de Statenleden plus een SP-gedeputeerde opstapten. En de nieuwe SP-gedeputeerde, Bob Ruers, was vlak voor de zomer pas geïnstalleerd. Na het zomerreces moest hij alweer het veld ruimen. Waarom?

Trefwoord: windmolens. Negen windmolens van meer dan tweehonderd meter hoog moeten er komen bij Blerick, ten noordwesten van Venlo. Daarmee zou Limburg in één klap een aanzienlijk deel van de taakstelling van het Rijk voor groene energie halen. Maar Venlo zelf zag het niet zitten. De gemeenteraad stemde eerder dit jaar tegen het plan. Onduidelijkheid over gezondheidseffecten en leefbaarheid gaven de doorslag. Plan van tafel? Nee, want het provinciebestuur wilde het plan koste wat kost doorzetten. En dus ging Maastricht 'pippen': een zogenaamd Provinciaal Inpassingsplan (PIP)

maken, zodat de Venlose raad genegeerd kon worden en het windmolenpark gewoon door kon gaan. Op 28 september werd daarover gestemd in Provinciale Staten.

Yolanda Claessens, Limburgs SP-Statenvr fractievoorzitter vertelt: 'Om te beginnen heeft de provincie niet willen kijken naar alternatieve locaties voor de windturbines, die ook door milieu-organisaties waren aangedragen. Maar nog belangrijker: wij hebben goede contacten met actievoerders en omwonenden uit het betreffende gebied. Dus we wisten dat er geen draagvlak was voor het windmolenpark op die beoogde locatie. En heb je het dan over klimaatrechtvaardigheid: dat kan alleen met draagvlak onder de mensen. Samen met de mensen.' Het woord klimaatrechtvaardigheid triggert ook Ton Heerschop, fractievoorzitter van de SP in Venlo. 'Wat de provincie niet gedaan heeft, is luisteren naar de mensen. Wat speelt er onder de mensen die in het gebied wonen, waar maken zij zich zorgen over? Nou, onder andere over de gezondheidseffecten. Als je draagvlak wil creëren, moet je eerst die zorgen wegnemen. Dat is niet gebeurd', aldus Heerschop.

Zo voelden de mensen in het gebied zich meer en meer in de steek gelaten. Het idee dat een collectief probleem – namelijk de klimaatdoelstellingen van het kabinet, dat die taak bij de provincies neerlegt – met het grootste gemak op het bord van hun kleine gemeenschap geschoven wordt, kunnen ze niet verkroppen. Iets wat keer op keer

weer blijkt tijdens de bijeenkomsten die de SP met hen belegt. Maar de provincie blijft onwrikbaar, ondanks de zorgen, de onduidelijkheid en de alternatieven. Heerschop: 'Het college koos de gemakkelijkste weg, namelijk gewoon vasthouden aan de locatie die al sinds 2010 in beeld is.'

Stapeling

Maar er is daar ten noord-westen van Venlo wel wat veranderd sinds 2010. Zo verzezen er onder de noemer Venlo Greenport rondom de Floriade in 2012 enorme land- en tuinbouwgerelateerde bedrijfsterreinen en distributiecentra. Ook het midden in het gebied liggende verkeersknooppunt Zaarderheiken werd steeds meer belast als gevolg van het toenemende (vracht)verkeer op de snelwegen A67 en A73. Op die A73 is bovendien nog niet zo lang geleden de Duitse snelweg A61 aangesloten, waarna de verkeersstromen nog intensiever werden. Tel daarbij het feit dat de spoorlijn Venlo-Eindhoven-Randstad het gebied ook nog

‘Alleen met klimaatrechtvaardigheid kun je klimaatdoelen bereiken’ Bob Ruers

eens doorkruist en het wordt duidelijk dat we over een zwaar belaste leefomgeving spreken. Yolanda Claessens: ‘Er is sprake van een grote stapeling van effecten, die gevolgen hebben voor de leefbaarheid en de gezondheid. Ook daar heeft de provincie helemaal niet naar gekeken.’

Ton Heerschop merkt ook nog iets anders op. ‘Weet je, vroeger was het zo dat de arbeiderswijken vlakbij de fabrieken werden gebouwd. Als die fabrieken onveilig waren of veel uitstoot voortbrachten, dan waren de arbeiders direct de dupe. Nu zie je iets vergelijkbaars maar dan andersom: de industrie, het verkeer en dus ook de windmolens komen naar de wijken toe waar de gewone mensen wonen. Frappant toch, dat windmolenparken bijna nooit bij de villawijken staan.’

Hoe dan ook, naarmate de Statenvergadering van 28 september naderde kwamen de SP-fractie en de kersverse gedeputeerde Ruers steeds meer onder druk te staan. Bob Ruers blikt terug: ‘Ik zat vast aan het besluit van het provinciebestuur. Dat besluit was feitelijk al in uitvoering. Ik benadrukte dat ik de regels wilde hanteren die de provincie zelf ook hanteert, namelijk dat er nadrukkelijk gekeken wordt naar draagvlak én naar alternatieven. Ik bedoel, dat stond ook gewoon in de stukken.’ Uiteindelijk stemde de SP tegen het windmolenpark. Bovendien was er een cruciaal meningsverschil in de coalitie blootgelegd, namelijk: voer je klimaatbeleid uit samen met de mensen, ja of nee? Voor de SP was het duidelijk: verdere samenwerking met partijen die voor ‘nee’ kiezen en vanuit de ivoren toren de lasten van klimaatbeleid rücksichtslos bij de mensen willen blijven neerleggen, is niet meer mogelijk. De breuk was een feit. Voor SP-gedeputeerden Bob Ruers en Marleen van Rijnsbergen betekende dat einde oefening.

Rug recht

‘Jammer, zeker’, zegt Bob Ruers. ‘Maar ik ben met opgeheven hoofd vertrokken. Politiek

gezien hebben we het juiste gedaan. Luister goed, ik ben absoluut niet tegen windmolens. En ook ik zie de noodzaak van CO₂-reductie. Maar als je het als overheid maar van bovenaf blijft opleggen, de bevolking daarin niet meeneemt en de rekening bij de gewone mensen legt, dan gaat het fout. Want alleen via klimaatrechtvaardigheid kun je de klimaatdoelen bereiken.’

‘De Limburgse SP had geen keus’, zegt ook Ton Heerschop. ‘Een partij als de SP kan zich gewoonweg niet langer laten gijzelen in deze fundamentele kwestie. En de milieudoelstellingen? Er waren toch alternatieven! Bovendien: er zijn in Limburg nog heel veel daken waar je zonnepanelen op kunt leggen. Maar ja, daar zullen de grote energiebedrijven niet zo blij mee zijn.’ Heerschop en Ruers willen maar zeggen: wie de grote energiebedrijven de lasten geeft en de mensen de lasten door de strot duwt, maakt van goedwillende mensen klimaatontkenners. Zonder draagvlak zal er geen klimaatrechtvaardigheid, maar klimaatonbehagen ontstaan. Zodat de doelen alleen maar verder uit het zicht raken.

‘De milieudoelstellingen kunnen voor Limburg ook gehaald worden zonder de negen windturbines bij Venlo’, zegt Yolanda Claessens van de SP-Statenfractie. ‘Maar voor ons was heel belangrijk dat het provinciebestuur in dit dossier óver de mensen bleef praten, en niet mét de mensen. Dat kun je constateren en vervolgens gewoon in de coalitie blijven zitten alsof er niets aan de hand is en zeggen: nou, volgende keer beter.

Probleem is alleen dat de mensen je dan niet meer geloven. Terecht. Vandaar dat we onze rug recht hielden.’

De actievoerders en bewoners van genoemd gebied staken de SP’ers daarvoor een hart onder de riem tijdens een bijeenkomst in Venlo, niet lang na de breuk. Naast Ruers en Claessens gaf ook SP-Kamerlid Sandra Beckerman daar acte de présence. ‘Het huidige klimaatbeleid is onrechtvaardig en werkt niet’, aldus Beckerman: ‘Grote vervuilers blijven buiten schot terwijl inwoners hun energierekening zien stijgen en vooral de lasten dragen. De SP wil klimaatrechtvaardigheid: vervuilers echt aanpakken en de lasten en lasten eerlijk verdelen. Voor windmolens geldt: zorg dat mensen zeggenschap hebben over de plaatsing en zorg dat de opbrengsten ook ten goede komen aan de samenleving.’

De overgebleven coalitiepartijen in Limburg (CDA, VVD, PvdA en D66) beschikken na de breuk nog over een uiterst kleine meerderheid: 24 van de 47 zetels. ●

tekst Rob Janssen • foto Pixabay

Sandra Beckerman bezoekt regelmatig SP-afdelingen die avonden organiseren over klimaatrechtvaardigheid. Geïnteresseerd? Neem contact op: sbeckerman@sp.nl

LINKSVOOR **TIJDMACHINE**

Bart Hartog (20) studeert Europese Studies aan de Universiteit van Amsterdam. Hij was betrokken bij de studentenacties in september, waarbij het PC Hooft-huis werd bezet: 'We kwamen in actie tegen de voortgaande bezuinigingen op sociale en geesteswetenschappen en voor stevig diversiteitsbeleid. Het was een bijzondere ervaring. Er zijn studenten gearresteerd, maar de onderlinge solidariteit bleef ongebroken.'

› **Hoelang ben je al lid van ROOD en de SP?**
'Sinds de laatste Tweede Kamerverkiezingen. Na een bijeenkomst van ROOD met Sadet Karabulut, over de permanente oorlog tegen het terrorisme, ben ik zelf ook actief geworden.'

› **Waar woon je in Amsterdam?**
'In de Bijlmer, met een heel gemengde groep huisgenoten in een appartement in Kraaiennest. Die buurt stond vroeger slecht bekend, maar is helemaal opgeknapt. Ik vind het er heerlijk. Je wandelt zó naar het Diemerbos en het Muider slot, en met de metro is het maar twintig minuten naar de binnenstad.'

› **Ben je er geboren en getogen?**
'Nee, ik ben geboren in Amstelveen en opgegroeid in Noorwegen. Op mijn vijftiende kwamen we terug naar Nederland. Of dat een grote culturomslag was? Jawel. In Noorwegen woonden we in een dorpje met zo'n drieduizend inwoners. Hier kwamen we in Ede terecht. Dat voelde in het begin als een wereldstad!'

› **Wat is je favoriete plek op de wereld?**
'Een muziekstudio in Amsterdam, waar alle apparatuur uit de jaren zestig en zeventig stamt. Een gek plekje, een tijdmachine waarvan je niet zou verwachten dat zoiets nog bestaat. Alles wordt er nog analoog opgenomen, op tape.'

› **Neem je daar zelf ook muziek op?**
'Ja. Ik speel gitaar en schrijf teksten, als singer-songwriter. Vaak Nederlandstalig, een beetje kleinkunstig. Harry Jekkers is een grote inspiratiebron. Maar ook rock en new wave, samen met anderen. We putten uit een rijke historie: Nederland kende begin jaren tachtig veel geëngageerde minimal-wavebands. De sfeer in die muziekstudio is heel huiselijk en ongedwongen. Dat past bij mij. Ik ben altijd in voor iets nieuws, maar stiekem ook gewoon een huismus.' ●

> TOEGANG TOT RECHT(VAARDIGHEID)

Al jarenlang wordt de gefinancierde rechtsbijstand uitgekleeft. Hoe kunnen we zorgen dat mensen toegang tot het recht houden? Toegang is het fundament van ons vertrouwen in de rechtsstaat, vindt SP-Tweede Kamerlid Michiel van Nispen. Hij organiseerde een bijeenkomst in Amersfoort over deze vraag.

Het is drukker dan verwacht: er moeten stoelen worden bijgezet om iedereen een plaatsje te geven. De 'expertbijeenkomst' op 5 oktober gaat over de toegang tot het recht. De experts op het podium én in de zaal denken mee met de SP over hoe het beter kan. Sociaal advocaat Reinier Feiner en rechter Leendert Saarloos stellen vast dat het voor veel mensen heel moeilijk of zelfs onbetaalbaar is geworden om hun recht te halen. Ook fysiek is de afstand tot de rechtbank vaak te groot. Dat komt door jarenlange bezuinigingen. Hoogleraar Mies Westerveld, Ernst Radius van Sociaal Werk Nederland en mediator Jent Bijlsma pleiten voor de menselijke maat in het recht. Niet

puur juridische oplossingen bieden voor problemen van mensen, maar vroeg samenwerken met andere instanties: 'toegang tot rechtvaardigheid', met als het nodig is altijd het recht op een juridische uitspraak.

Rechter Ton Lennaerts doet verslag van zijn experimenten met de spreekuurrechter. (In de Tribune van juli 2017 is daarover te lezen; iets wat Lennaerts naar eigen zeggen ook regelmatig aan geïnteresseerden aanbeveelt.) Een interessant voorbeeld zijn de Belgische vrederechters, waarvan Lode Vrancken er een is. Hij vertelt over dit systeem van rechters die dichtbij, laagdrempelig en grotendeels kosteloos zijn. Een stukje geschiedenis: de vrederechter is na de Franse Revolutie in het Franse rechtssysteem opgenomen op aangeven van Voltaire, die iets dergelijks bij een bezoek aan Leiden had gezien. Michiel van Nispen sluit de middag af met een samenvatting van de vele visies die gedeeld zijn. Het SP-Kamerlid schreef een plan voor

foto Eduard van Scheeltinga

SP-Kamerlid Michiel van Nispen in gesprek met vrederechter Lode Vrancken (l) en spreekuurrechter Ton Lennaerts (r).

Huizen van het Recht – een soort juridische huisartsenposten – en zal de inbreng van de experts bundelen en aan minister Dekker aanbieden.

 Het plan voor de Huizen van het Recht is hier te vinden: sp.nl/Ziw

> EERLIJKER VERDELING ZORGKOSTEN, EIGEN RISICO OMLAAG

Het eigen risico kan met 195 euro worden verlaagd. De SP wil natuurlijk af van het eigen risico, maar deze verlaging zou een mooie eerste stap zijn. Een stap die betaald kan worden door de zorgkosten iets eerlijker te verdelen. Hoe dat zit? Iedereen betaalt elke maand premie voor de zorgverzekering. Daarnaast betaalt iedereen boven de 18 jaar in loondienst ook een inkomens-

afhankelijke bijdrage via de werkgever. Hoe meer je verdient, hoe hoger de bijdrage. Het vreemde is: boven de 54.614 euro stopt de stijging van de bijdrage. SP-Tweede Kamerlid Maarten Hijink: 'Middeninkomens zijn een kwart van hun inkomen kwijt aan zorgkosten, terwijl de hogere inkomens slechts 14 procent van hun inkomen aan zorgkosten kwijt zijn. Dit

is niet rechtvaardig. De hoge inkomens worden ontzien, want of je nu 54.614 euro, 70.000 euro, of 400.000 euro verdient, je betaalt steeds hetzelfde bedrag. Wij stellen dan ook voor deze maximumbijdrage af te schaffen, zodat iedereen naar verhouding gaat bijdragen.' Het geld dat dat oplevert, is genoeg om voor iedereen het eigen risico met 195 euro te verlagen.

Dennis de Jong
SP-fractievoorzitter
Europees Parlement

BEDRIJVEN ZIJN DOL OP EUROPESE CENTJES

Bedrijven zijn goed in het hengelen naar subsidies. Ook uit de Brusselse ruif eten ze volop mee: innovatiesubsidies, subsidies voor ondernemerschap, uitwisselingsprogramma's voor jonge ondernemers, overal is wel een fonds voor.

Dat hoeft niet altijd slecht te zijn, maar het loopt flink uit de hand. Zo kunnen bedrijven eerst subsidie krijgen voor onderzoek en vervolgens besluiten hun mede door die subsidies winstgevend geworden vestiging te verplaatsen naar een lage-lonenlidstaat.

Maar het wordt nog gekker: bij vestiging elders in de EU kunnen bedrijven opnieuw subsidie krijgen, omdat de Commissie de 'mobiliteit' van bedrijven binnen de EU wil vergroten. En vervolgens springt de Commissie ook nog eens bij voor de re-integratie van werknemers die bij die vestiging werkten en door de verplaatsing van het bedrijf hun baan verloren. Werknemers hebben hier niets over te zeggen en de bedrijven hoeven zelf niets bij te dragen, die kunnen zich helemaal concentreren op de winsten voor hun aandeelhouders.

Op dit ogenblik werken we in het Europees Parlement aan de nieuwe meerjarenbegroting voor de EU. Dat is een mooi moment om dit soort wantoestanden aan te pakken: ik heb dan ook voorstellen ingediend die bedrijven verplichten bij sluiting van een winstgevende vestiging een sociaal plan voor de ontslagen werknemers te financieren. En verder moeten ze eerder voor die vestiging ontvangen subsidies terugbetalen. Dan maar wat minder dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders. Leren ze ook eens wat meer rekening te houden met de belangen van de eigen werknemers.

PRIKBORD@SP.NL

of stuur een brief naar
 Redactie Tribune
 Snouckaertlaan 70
 3811 MB Amersfoort

MANIPULATIE-IQ

Als je de Tribune-artikelen over de regering-Rutte leest, kom je welhaast tot de volgende conclusie: je moet het (ook) Mark Rutte nageven. Hij heeft zoals het er naar uitziet een bijzonder 'manipulatie-iq'. Of dat is iets om trots op te zijn, is een tweede.

Naam en adres bij de redactie bekend

FLEXIBELE WERKPLEKKEN

Opmerkelijk nieuws over WeWork in Wall Street Journal en Het Financieele Dagblad (11 oktober). WeWork is een Amerikaanse verhuurder van flexibele kantoorruimte. Het bedrijf, dat acht jaar geleden zijn activiteit begon in een klein kantoor in New York, verhuurt nu 265.000 flexibele werkplekken

in 287 landen. WeWork huurt voor langere tijd kantoren, die worden ingericht tot flexibele kantoorplekken en voor kortere of langere tijd verhuurd aan kleinere bedrijven en zzp'ers. De Japanse investeringsmaatschappij SoftBank is van plan een meerderheidsaandeel te nemen in WeWork. Het zou gaan om een nieuwe investering van \$15 à 20 miljard. Het geld zou afkomstig zijn uit het Vision Fund van de SoftBank. Nadat vorig jaar het Vision Fund al bezitter was geworden van 20 procent van WeWork door een investering van \$ 4,4 miljard, wordt nu sterk overwogen het aandeel uit te breiden. Het Vision Fund heeft \$ 92 miljard in kas, voornamelijk afkomstig uit Saoedi-Arabië, Abu Dhabi en de SoftBank zelf. Andere aandeelhouders van WeWork zijn JPMorgan Chase, Benchmark, en het Chinese Hony Capital.

WeWork heeft de investeerders nog geen winst opgeleverd. Ze zijn echter vol vertrouwen dat de winst niet al te lang op zich zal laten wachten. Aan degenen die de werkplekken bezetten, de werkers op de kantoren, is in dit spel met miljarden geen enkele rol toebedeeld. Ook zij worden gehuurd en weer afgedankt als het de miljarden-investeerders uitkomt. Ongetwijfeld ligt hier een werkerterrein voor de vakbeweging. De ongewisheid van het arbeidsaanbod die mede ontstaat door de mogelijkheid van uiterst korte huurtijd van arbeidsplekken door ondernemers, vereist een speciale regeling van arbeidsvoorwaarden die collectief geregeld moeten worden.

Maurice Ferares, Amsterdam

DOORLOPENDE MACTHTIGING BON OM LID TE WORDEN

naam : Socialistische Partij (SP)
 adres : Snouckaertlaan 70
 postcode : 3811 MB woonplaats: Amersfoort
 land : Nederland incassant ID: NL86ZZZ403462460000
 kenmerk machtiging (in te vullen door SP):
 reden betaling : betaling contributie

Door ondertekening van dit formulier geeft u toestemming aan de SP om doorlopende incasso-opdrachten te sturen naar uw bank om een bedrag van uw rekening af te schrijven wegens contributie en aan uw bank om doorlopend een bedrag van uw rekening af te schrijven overeenkomstig de opdracht van de SP. Als u het niet eens bent met deze afschrijving kunt u deze laten terugboeken. Neem hiervoor binnen 8 weken na afschrijving contact op met uw bank. Vraag uw bank naar de voorwaarden.

Ja, ik word lid van de SP. Ik ontvang een welkomsgeschenk en bovendien krijg ik elke maand het nieuws- en opinieblad De Tribune in de bus. Ik kies voor de volgende kwartaalbijdrage:

€ 5,00 (minimum) € 7,50 € 10,00 € 12,50 € 15,00 anders: € _____

naam : _____
 roepnaam : _____ voorletters: _____ m/v
 adres + huisnr : _____
 postcode : _____ woonplaats: _____
 land : _____ geboortedatum: _____
 email : _____
 telefoon : _____ mobiel: _____
 IBAN (rekeningnr.) : _____ bank identificatie (BIC)* : _____
 plaats en datum : _____ * geen verplicht veld bij Nederlands IBAN (rekeningnr)
 handtekening : _____

Ik wil ook graag lid worden van ROOD (jong in de SP, tot 28 jaar) en sta één van mijn kwartaalbijdragen af aan ROOD.

Tribune november 2018

Stuur deze bon in een enveloppe zonder postzegel naar: SP - Ledenadministratie, Antwoordnummer 407, 3800 VB Amersfoort. U kunt deze machtiging stopzetten met een telefoontje of een e-mail aan de SP: (088) 243 55 40, administratie@sp.nl

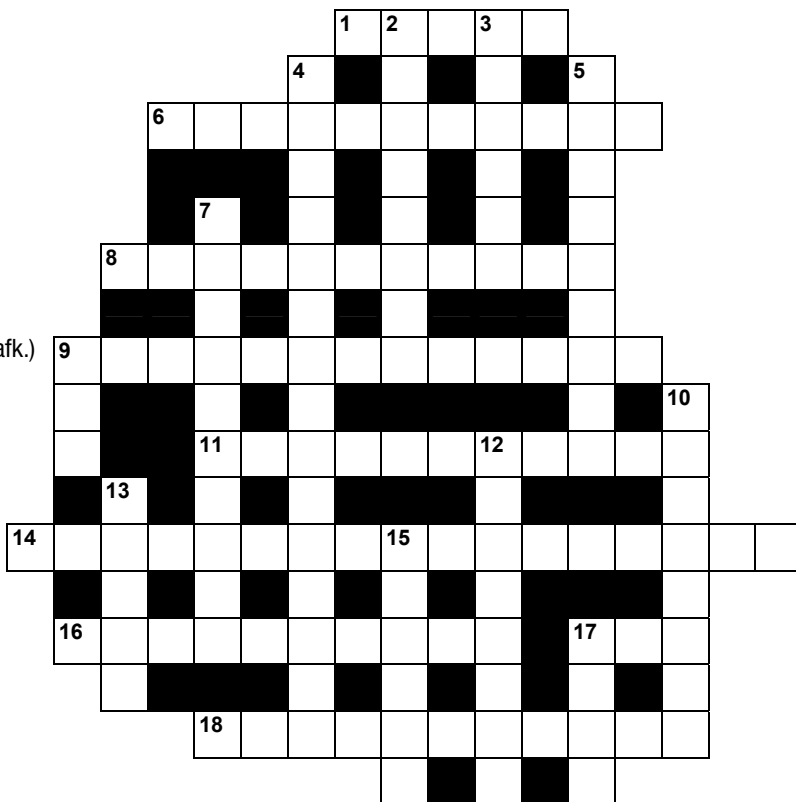
CRYPTOGRAM

Horizontaal

- 1 Winkelsoning. (5)
- 6 Belt u deze? Dan gaan alle bellen rinkelen. (11)
- 8 Wordt er gevochten op de bühne? (11)
- 9 Ligt mistig tussen legaal en illegaal. (13)
- 11 Bonnetje is ook nuttig in een rechtszitting. (11)
- 14 Duurzaam geproduceerde gifgassen. (11,6)
- 16 Legt een blaaskaak van een kip. (10)
- 17 (niet) Te verwarren met die arbeidsongeschiktheidsregeling. (3; afk.)
- 18 Zo leeft een rijkwaard met schoenmaat 50. (2,5,4)

Verticaal

- 2 Likt aan zee. (8)
- 3 Verward trilhaardiertje reist rond. (6)
- 4 X geeft vermeerdering. Ook bij planten. (15)
- 5 Brult niet in de polder. (9)
- 7 Gestreept volkoren of wit met roofdier trekjes. (10)
- 9 Telefoonberichtje komt retour. (3, afk.)
- 10 Regelt wettelijk ook de opvang van achtergelaten dieren. (8)
- 12 Zitten hier uw gedachten opgesloten? (8)
- 13 Politiek geëngageerde met roestkleurig haar. (5)
- 15 Elementair: het is niet alles goud wat lekker glimt. (6)
- 17 Nucleair wapen van hoogste kwaliteit. (1,3; deels afk.)

1 D e m e n t e M a n

2 P o o l L i m i e t

3 T u b e s R e u m a

4 N o r s e J o d e n

5 S p o o k E r k e r

6 D i s k R e g g a e

Letters					
1	2	3	4	5	6

Oplossing Anagraaf					

ANAGRAAF

Vind vanuit de anagrammen alle 6 termen, met behulp van de (in willekeurige volgorde geplaatste) 'Kenmerken'. Van elke term moet de letter uit het gele vakje in de tabel genaamd 'Letters' worden geplaatst. Dit vormt een half-anagram: de letters kunnen tot één woord gevormd worden. Stuur dit woord naar de redactie. De 'lange ij' = 1 letter (y). Verbindings-streepjes en spaties tellen niet mee; accenten vallen vaak weg in de anagrammen. Veel puzzelplezier.

Kenmerken

- Kiespas
- Opiniepeiling
- Club
- Samenzang
- Beveiliging
- Tweede Kamer

OPLOSSINGEN OKTOBER 2018

Cryptogram

Horizontaal

- 2) Beste 3) Thuisclub 6) Zomergewassen 8) Geweld gebruiken 9) Luilak 10) Giertank 11) Loge 12) Kanonkogel 14) Pinkelpalen 15) Trek 16) Druk 18) Werksfeer 20) Kamerkoor 21) Nuts.

Verticaal

- 1) Met schele ogen aankijken 2) Beukenlaan 3) Trouwringen 4) Bestuurskunde 5) Kerkgangster 7) Knokploeg 8) Geldloper 13) Gezwam 17) Kak 19) Front.

O Die Niemen

Woorden horizontaal boven-naar-onder: Decentralisatie; Bondgenoot; Actieveling; Rehabilitatie; Toegang; Depri; Schuttingtaal; Apartheid; Rumoerig. Woorden Verticaal links-naar-rechts: Asociaal; Adorp; Deduceren; Chaotisch; Totaliteit; Leugentje; Spreektaal; Eigenaar; Energietoeslag.

Eindoplossing: **Achterkamertjes**

De winnaar van de oktoberpuzzel 2018

is Els Lemmen uit Helmond

Stuur uw oplossing van een puzzel naar keuze vóór 28 november 2018 naar de puzzelredactie van de Tribune; Snouckaertlaan 70, 3811 MB Amersfoort of tribunepuzzel@sp.nl. Vergeet u niet uw naam en adres te vermelden?

Onder de inzenders van een goede oplossing wordt een gesigneerd boek verloot uit de SP-boekenstal.

THEO DE BUURTCONCIERGE

